

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inserisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMĂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 24
SAMBATA 30 IULIE 1938

TELEFON: 3.30.10

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Romanul românesc

Munca, prelucrarea lucidă a materialului, constituie unul dintre elementele de bază ale realizării romanului. Nu e mai puțin adevărat însă că inspirația, poate dintre toate cel mai important, nu trebuie supusă nici-unei constrângeri, nici unei directive, fiindcă astfel se ajunge la o construcție artificială, inexistentă ca valoare literară.

Dacă însă această cerință, libertatea inspirației, este absolut necesară pentru o cat mai bună reușită a romanului, ea este o armă cu două tăișuri care se poate transforma tocmai în germele producător al slăbiciunilor romanului. Căci din neobișnuit creatorii, se va da naștere unei imensități de subiecte, unei supraabundențe de motive de inspirație. Acesta este un defect important al literaturii de azi.

Orice nimic, orice fapt cât de inutil, cât de scărbat, este luat drept subiect, al unui roman, al unei opere atât de complexe, cu rezonanțe atât de adânci, și, cel puțin, dacă nararea ar fi perfectă!

Avem atatea nuvele de Brătescu Voinești, Agarbiceanu, etc., cu acțiuni simple dar povestite cu maestrie; cu o astfel de poveste, încât ele sunt perle ale literaturii românești.

Se poate spune că nu-i nimerită o comparație între romanele proaste și nuvelele bune. Dar fiindcă nu găsim romane demne de exemplu, am făcut această comparație, numai spre a dovedi cum un subiect banal, bine povestit, poate da naștere unei opere de calitate.

Din nenorocire însă, subiectele simple, fiind alese în special de „mici” talente duc tocmai unde nimeni nu vrea să se ajungă:

La o operă fără valoare.

Pentru a putea scrie și încheia o acțiune simplă se cere „mare” talent. Nu oricine poate umple cu efluvii subtilului sau, paginile albe ce vor alcătui un roman.

„Bunul gust, nu ține loc de talent în literatură” a spus cândva Madame de Staël. Și această afirmație conține marele adevăr asupra alegerii subiectelor romanelor. Nu după o alegere subiectivă, după o inspirație momentană, a cui va care are, vadit, bun gust, se poate stabili un subiect, de asemenea natură încât să producă o operă bună.

Trebue gândit, aliat, răcolit, încheat tot ceea ce experiența ne arată cu tot ceea ce sufletul poate simți și comunica.

După aceasta nu mai, subiectul viitorului roman a ajuns în faza de elaborare și autorul devine capabil să-l exploateze.

După multe prefaceri, cumpăniri, retușeri, este peste puțință ca subiectul să intreacă puterile înfăptuitorului lui. Acest din urmă fapt, este una dintre condițiile esențiale ale romanului bun. Dar, pe de altă parte, este esențial ca subiectul ales să nu fie mai prejos decât posibilitățile scriitorului.

VICTOR POPESCU

Mă sui pe-aici...

Mă sui pe-aici, pe unde altădată Mi-eșau cu palmele întinse înainte-alunii Pe unde pomii se'nfoiau de păsări Și muntele era iubitul lunii.

Odată, umbra-mi tânără și sveltă Era o căprioară peste stânci Imi săruta atuncea cerul fruntea Și glesnele; prăpăstiile-adânci.

Mă sui pe-aici. Ce trist să-ți cauți viața Pe drumuri lungi, de vise și de munte... Să îți desfăci trecutul ca un cort pe vărfuri Să-ți pue luna cozoroc la frunte!

M'o auzi ecoale anilor de-atunci? M'or recunoaște apele prea line? Ce triști trec vânătorii printre sălcii! Ce greu trag plumburile vremii după mine!

VIRGIL CARIANOPOL



Marius Bunescu

Târgovște

Individualism și spirit critic

de NICOLAE ROȘU

Prin preocupările sale, cu deosebire filosofice, d. Constantin Noica este un singuratic. Un izolat în sânul unei generații înclinată mai mult spre pragmatism și spre încadrare ideologică, decât spre dizertația liberă a intelectului. Poziția d-lui Constantin Noica beneficiază așadar de privilegiul unei autonomii spirituale, care-i îngăduie să privească lumea și viața de sus, de undeva, dintr-o bibliotecă, fără ca prin aceasta să rămăne un adversar al criteriilor impersonale.

Trăind în preajma filosofilor pe care îi citește în original, îi traduce și îi comentează, scriitorul parvine să-și transforme obiecțiunile critice într'un sistem personal, devenind el însuși filosof. D. Constantin Noica nu este totuși un filosof de prima intenție, ci un meditativ, un comentator, care pe marginea altor filosofii ajunge la una personală. Oare se reduce prin aceasta perspectiva de înțelegere a vieții, și conturul gândirii autentice se șterge? Cine ar putea spune dintre filosofii raionaliști contemporani că l-a depășit pe Descartes sau Kant?

Nu i-au depășit nici în puterea cogitării nici în dimensiunile ei.

Filosofia rămăne însă mai presus de orice, o problemă de viață, de trăire pe marginea cunoașterii. Către această atitudine speculativă tinde ori ce filosof, fie că aduce o contribuție cu totul personală, fie că disertază critic și filosofic în limita altor sisteme de gândire.

D. Constantin Noica nu trăește sub teroarea marilor probleme, nu arde de nerăbdarea de a spune ceva cu totul nou, nu se lasă copleșit de sentimentul catastrofic al veacului, așteptând să se petreacă un miracol sau o prăbușire. Destinul omului, în concepția tânărului filosof, este mult mai simplu, este în funcție de el însuși, de necesitatea morală a unor condiții de viață. Individualismul modern, care a triumfat odată cu anumite teorii sociale și politice, a coborât pe Dumnezeu în om, fără să ridice omul la puritatea evanghelică. Individualismul modern și-a însușit orgoliul și îndrăzneala, nu și puterea prometeică.

Aruncând o privire de ansamblu asupra sistemelor filosofice care aveau de scop crearea omului în sine, d. Constantin Noica rămăne încă departe de credința în progres a filosofiei științifice. Dacă omul de știință cucerește natura, filosoful nu are prin aceasta o poziție privilegiată în fața teoriei cunoașterii. N'are o metodă, iar criteriile lui sunt de aici, de pe pământ, nu din cer

și nici din înțelepciunea lui Dumnezeu. El trăește „într'un clopot”, sub cupola cerului, fără a fi cel puțin stăpânul atotputernic al naturii.

Omul care cunoaște cu adevărat linia de evoluție a spiritului științific, pe bună dreptate se poate întreba: științele de azi sunt superioare față de cele de odinioară, și nu sunt erorii față de cele de mâine?

Întrebarea aceasta este mai oportună astăzi decât oricând. S'a impus convingerea că modernitatea a creat ideea de progres indefinit. Progresul ar fi o cucerire a științei și a tehnicii. Din această pricină nu se poate contesta de nimeni că spiritul (cultura) este în regres, — iar civilizația (tehnica și știința) domină lumea prin planul material



Dr. N. Roșu

al vieții. Dacă există un conflict între cele două categorii de valori, nu civilizația este de vină, ci dezechilibrul sufletesc și moral al omului modern. Cuceririle științei sunt așa dar problemele, iar cunoașterea lucrurilor și teoria cunoașterii rămăne tot în stadiul de problemă.

În carapacea geocentrismului și a antropocentrismului, d. Constantin Noica înfige sulițe de carton. Căci într'adevăr, d-sa pleacă dela o eroare inițială. Condițiile cunoașterii, adică mediul cerebral prielnic, nu poate fi confundat cu conformismul firii omenești care se adaptează la o obiectivitate medie. Plecând dela faimosul „de omnibus dubitandum”, — căutătorii de adevăruri nu sunt și „aflători de adevăruri”, — ci „aflători de certitudini”. Spunând aceasta, d. Constantin Noica se îndepărtează de firea omenească, pentru a se ri-

dica la un idealism suprauman. Fisura acestei teorii începe să se arate însă din clipa în care suntem nevoiți a constata că certitudinile omenești sunt sau imanente, sau finaliste, sau revelate, pe câtă vreme cunoașterea filosofică este o desțeluire a spiritului în vederea unui sistem de probleme.

Pentru a cuceri acest punct culminant, d. Constantin Noica cere filosofului (poate chiar și omului?) să se desprindă din „tirania puterilor anonime”, rămânând în lumea gândurilor sale.

Dar care sunt aceste puteri anonime? Să le luăm pe rând. 1. „Contemplarea din ce în ce mai uimită a lumilor astronomice”. Omul vede astronomia ca o lume gata făcută, — din valori absolute. Iar raportul cantitativ cu astronomia îl pune în stare de inferioritate. De aici decurge reacțiunea relativismului modern, care după interpretarea einsteiniană reduce astronomia la fizică, iar biologia la legile fizico-chimice. În locul unei puteri anonime se ridică tirania unei teorii care distruge noțiunea de timp și de spațiu, prăbușind omul în neagra închiziție a cifrelor. Cu toate acestea, cerul rămăne pentru orice creier filosofic, lumea de dincolo, — bolta armoniilor eterne, lucrării inspirației poetice, calea lactee a visurilor.

2. „Puterea anonimă a istoriei încearcă să intimideze conștiința individuală”. La aceasta răspundem: nu istoria în sine este de vină, ci faptul că nu gândim critic și filosofic această istorie. De aici decurg fără îndoială o seamă de erori; dar a voi să te desprinzi din istorie, înseamnă a tăia toate firele de legătură cu trecutul, a distruge însăși noțiunea de timp și de valoare, fixând ca punct de plecare existența individuală. Trecutul nu perimează conștiința, ci o clarifică și o întărește. Numai împotriva istoriei ca știință pozitivă își are rost atitudinea d-lui Constantin Noica. Sunt filosofi bunaoară, care vorbesc de o istorie a trecutului și de una a viitorului. Benedetto Croce este unul dintre aceștia. El crede că istoria nu este altceva decât o „istorie a libertății”.

Sunt momente în care trebuie „să privim istoria către viitor, spre a nu risca să fim doar obiecte ale ei”, — dar aceasta nu poate însemna o anulare a întregului trecut, — ci numai o promovare a creației și a acțiunii, cu nădejdea de a pune în relief valoarea omenească.

(Urmare în pag. 2-a)

Marius Bunescu

Înființat acum vreo doisprezece ani, premiul național pentru arte plastice a încununat trei sau patru pictori începând cu maestrul G. Petrașcu și un singur sculptor, pe D. Paciurea, pe când era încă în viață. După aceea laurul oficial s'a uscat pentru o bună bucată de vreme. Aceasta nu din pricină că arta plastică n'ar fi mai avut frunzi pentru cununi, ci din prozaice motive de economie bugetară.

E meritul d-lui Victor Iamandi că, în vremea când era titular al ministerului Cultelor și Artelor, a reînviat acest premiu, înocmîndu-i un regulament și alcătuiindu-i o comisie de decernare. A prezidat întâia convocare anuală și voturile au mers atunci spontan către Theodorescu Sion, pe care îl arăta cu deosebire vrednic considerabilă-i operă de până acum.

Anul acesta, sub președinția Prea Sfințitului Nicolae Colan, comisia a distins pe pictorul Marius Bunescu.

Să remarcăm cu acest prilej că, pe când premiile naționale de literatură pricinuesc uneori mari nedumeriri în public, cele de pictură, așa cum s'au dat și anul trecut și acum, găsesc aprobarea unanimă în conștiința cunoscătorilor de artă românească.

Dacă am avea un sistem cât de cât organizat în vederea educației artistice a publicului mai larg, firese ar fi să se pregătească monografiile asupra pictorilor și sculptorilor premiați, însoțite de reproduceri numeroase de pe operele lor, pentruca, sub prestigiul premiului național, ele să se dizuzeze și să contribuie la formarea și suptiarea gustului plastic. Cum nu avem însă ceva organizat în acest sens și cum reproducerea întâmplătoare și aproximativă din câteva reviste sau ziare dau o joarte pauidă imagine despre operele plastice, suntem nevoiți să vorbim cititorilor despre pictorii și sculptorii noștri ca despre niște abstracțiuni. Ca să le înfățișăm în aceste condiții arta lui Marius Bunescu, ar trebui cel puțin să facem, prin descripție, o transformare literară a tablourilor sale principale, lucru care ar cere propriu unei adevărate monografii.

Să ne mulțumim deci cu afirmația că Marius Bunescu e peisagist de frunte dintr'o generație de pictori a cărei glorie e preamărirea în colorii a pământului românesc atât de bogat și ae variat în aspectele lui plastice. Când Marius Bunescu, pentru a-și reinnoi experiențele tehnice ale paletelor, nu se refugiază la Veneția sau pe țărmurile Scandinaviei, pensula sa întărie de preferință în fața Dunării la Vâlcoi sau în fața Mării Dobrogene. Peisagiile sale cântă atunci contrastele puternice dintre bolovănoasele țărmuri brune și înjinițul lichid al apelor albastre-verzi, sau efectele așezărilor pescărești oglindite în dulcile valuri ale Fluviului. În alegerea motivelor e un gust aristocratic, care respinge, ceea ce s'a canalizat și preferă dificultățile ce le oferă aspectele inedite.

Această predilecție se observă când pictorul atacă subiecte din viața urbană. Nimeni par'că dintre artiștii noștri nu iubeste Capitala țării cu pasiunea lui Marius Bunescu. Iarnă bucureșteană cu copaci răsleți, pe jumătate vătuiți de zăpadă, cu ziduri și case sub glugă de hermină albă-albăstrie, cu perspective de străzi învăluite în ceață cenușie, acoperă o bună parte din vigoaroasele pânze ale acestui artist care e prin excelență creatorul peisagiului urban în pictura noastră contemporană. Sânt numai câteva aspecte din opera lui foarte variată, ce merge dela portret până la natura moartă, dar ele sunt deajuns, prin finețea și distincția artistică a executării, să-l ridice pe autorul lor la rangul de maestru consacrat de premiul național.

NICULESCU CRĂNIC

Artă

Trudind lumina, forma să răsără, Din adâncimi binevestite, clar, Sculpta artistul lumea lui barbară. Din anii stinși sub gândul milenar Crescu un trup senin de primăvară Cu simetrie și profil solar.

Dar lucida viață se stingea În viscolul de zodii și de norme. Pe chipul mort se liniștia o stea. Artistul și cu palidul ortac, Pe când zidirea lumii începea Leșeau din amintire și din veac.

IULIAN VESPER



CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

CRONICA MĂRUNTĂ

CAMIL PETRESCU: Modalitatea estetică a teatrului

Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”

Prezentarea unei cărți noi a d-lui Camil Petrescu ar trebui să constituie o plăcere destul de rară a cronicarului literar, fie că aceasta ar fi o operă de creație beletristică, fie o compunere critică asupra conceptelor artei. Plăcerea ar isvorî din faptul că, ori care ar fi direcția discuției, spre afirmativă sau negativă, ea s'ar desfășura neapărat pe o treaptă înaltă, cea mai înaltă a literaturii contemporane, nu numai românești, dar și universale, în măsura în care problemele mari ale acesteia sunt actuale la noi. Precizăm de altminteri că d. Camil Petrescu nu ține seamă dacă sunt sau nu actuale la noi problemele dezbătute astăzi în literatura universală, ci procedează ca și când confrății d-sale ar fi toți în curent cu preocupări, concepte și metode critice și ca și când activitatea d-sale s'ar desvolta într'un mediu omogen pe o întindere apreciabilă.

Se va vedea mai târziu însă în ce raport a stat scriitorul cu epoca sa. Noi ne mulțumim să remarcăm că opera sa nu se poate discuta decât ridicând-o pe acest plan de activitate universală, condiție care, am spus, dă satisfacție cronicarului dar, vom adăuga, îl și întristează. Pentru că d. Camil Petrescu este singurul scriitor român care și-a pus problema metodei, în creație. D-sa deosebește cu stăruință metoda de creație. Aceasta din urmă l-ar preocupa parcă în al doilea rând. În ori ce caz, metoda este pentru spirit, o funcțiune importantă ca însăși creația, fiindcă ea o garantează pe aceasta, în cuprinsul științelor neologice. Grijă metodologică face de altfel din d. Camil Petrescu un autor lucid, fără încredere în alte forțe spirituale decât ale inteligenței critice care diferențiază, abstrage și intuește esențele. Pentru misticismul revărsat abundent în literatura românească a ultimelor decenii, pentru romantismul inspirației ca și pentru orice litanie morală sau euforică, d-sa a arătat că nu are nici o aderență și că socotește aceste trepte depășite. D. Camil Petrescu a mers direct, de la începutul carierei d-sale literare, spre disciplina care concentrează în slujba ei, de mii de ani, toate puterile minții omenești, ca să-i lumineze domeniul și s'o facă leagăn de adevăr ultim și măntuitor: spre metafizică. Increderea în metafizică a d-lui Camil Petrescu dovedește pe deoparte în ce măsură d-sa este un autor modern, — fiindcă ea pornește din setea neliniștită după adevărul ultim, — iar pe de altă parte subliniază aceeași grijă pentru metodologie, ca una ce angajează forțele clare, discriminative ale spiritului și duce cât de cât spre adevărul pe care mintea este întocmită să-l cuprindă pe cale logică. Avem de aface prin urmare nu atât cu o creație în metafizică, cât cu o dragoste de metafizică, cu o încredere și o preocupare statornică. Și nu este vorba de metafizică îngrădită în istoria filozofiei, de sisteme și școli filozofice ci de puțină în sine a disciplinei, ca treaptă ultimă a științei sufletului. Autorul nu se oprește la afirmațiile cele mai noi și cele mai autoritare, din istoria filozofiei, ci se apropie de metafizica de totdeauna, întrucât ea este totalitatea de concepte, mereu esențiale și intrucât implică și o metodă cu un spor nou în spirit. Filozoful german Husserl, cu filosofia sa fenomenologică i-a înlesnit d-lui Camil Petrescu drumul metodologic spre adevărurile pe care d-sa le dorște temeinic înfipte la rădăcina operii, ca stâlpi ai ei de susținere în înfrumusețarea posterității. Ceea ce alții urmăresc să obțină de la cunoașterea mistică, de pildă, d. Camil Petrescu are credința că va găsi prin cercetarea fenomenologică, în mod cu mult mai riguros, și va realiza mult mai adecuat cunoașterea. Arta ca produs de creație a spiritului, răsfărâge cunoașterea și este ea însăși cunoașterea omenească în hotarele limitate ale acesteia. De aceea arta se sprijină pe metafizică, în măsura în care nu în ultimă analiză, același obiect, și în măsura în care metafizica îi dă exemplul unei siguranțe de metodă. Iată motivul pentru care d. Camil Petrescu aplică în creațiile literare și cu atât mai îndreptățit în compunerile critice mijloacele analizei fenomenologice, bine înțelese fără să-și altereze în vreun fel originalitatea și fără să pară că aduce în scrisul românesc o influență străină.

Fenomenologia lui Husserl nu este

o influență în opera autorului român. Ea constituie un sprijin, ca un împrumut de unealtă: cine găsește că unealta unui vecin e cea mai potrivită pentru o muncă oarecare, are chiar datoria s'o adopte, știind sigur că produsul realizat aparține numai lui, ca proprietate și calitate. În cultură acest împrumut de unelte nu are nici un sens să fie discutat, ca neîngăduit. Ce este altceva moștenirea clasicismului greco-roman decât un mare testament de unelte? Nu se păstrează acolo tiparele spiritului omenească veșnic și neschimbător? Ce putem face noi mai mult decât să aplicăm aceste tipare cu sufletul nostru atât cât putem să-l aflăm veșnic și neschimbător?

Introducerea aceasta, disproporțională față de spațiul ce ne mai rămâne aici, pentru prezentarea operei „Modalitatea estetică a teatrului” am găsit-o abso-



Camil Petrescu

lut necesară, altfel fiindu-ne foarte greu a vorbi cititorilor despre o carte care țâșnește peremptoriu din miezul unui sistem de gândire, și asupra căreia este o împietate să se facă o simplă recenzie, fie chiar rezumativă. De altminteri, autorul a trecut de mult de stadiul când mai poate fi prezentat cititorilor prin cronici și foiletoane. O simplă carte a d-lui Camil Petrescu ar justifica un studiu de proporții întinse. D-sa este dintre autorii români de azi, indicați să se întocmească studii asupra lor. Dintr'un anumit punct de vedere, poate cel mai indicat, fiindcă o cercetare a operei sale, ar actualiza, după cum am spus mai sus, o sumă de probleme acute

în domeniul universal al artei. Modalitatea estetică a teatrului cuprinde „principalele concepte despre reprezentarea dramatică și critica lor”, după cum însuși autorul precizează în subtitlu. Avem deaceia deci cu o analiză fenomenologică, iar câmpul acestei analize este reprezentarea dramatică. „Nu este o istorie a teatrului, — atrage luarea aminte d. Camil Petrescu — ci o tipologie a conceptelor istorice privind numai reprezentarea dramatică și numai în esențialitatea ei, aceasta hotărînd de altfel ordinea materialului, nu cronologia faptelor”.

Materialul lucrării este așadar considerat în spirit, adică acolo unde s'au produs judecățile de valoare asupra reprezentății teatrale. Caracterul operei nu este totuși acela al unei cercetări empirice, fiindcă nu se mărginește la o înșurire istorică descriptivă, ci, de vreme ce obiectul ei se află în cuprinsul viu al spiritului, „nu va urmări decât modalitatea axiologică a teatrului, fiindcă aceasta este preocuparea constantă a vieții culturale”. În altă parte, mai clar, d. Camil Petrescu lămură: „Ni s'a părut deci firesc ca nu numai să nu ignorăm preocupările anterioare despre conceptul de teatru, ci să le urmăm așadar, sistematic și să scoatem din ele toată lumina care ar putea înlesni orientarea și ducerea la bun sfârșit a studiului pe care ni l-am propus. Am căutat deci să urmărim conceptul de teatru în cât mai multe formulări anterioare, să le deslușim structura și semnificația, iar când acest concept nu era formulat într'o lucrare anume, să-l izolăm din alte expuneri teoretice și să-l interpretăm ca să-i putem deduce sensul delimitativ. Dacă însă ne-am fi mărginit numai la compunerile sistematizatoare, ni se pare că am fi lipsit studiul nostru de o contribuție esențială, reprezentată prin tot ceea ce s'ar putea abstrage din cercetarea istoricului însuși. Nu poate fi vorba aici, firește, de o metodă empirică, fiindcă înainte de toate nu urmărim să ne însușim aceste abstracții și să le generalizăm apoi ca fiind soluția căutată. Procedul e mai curând inspirat de metoda fenomenologică, deoarece aceasta, deși impune deslușirea esenței într'o intuiție pură, recomandă, în estetică măcar, (folosim aici opinia lui M. Geiger) și un examen istoric, anume ca un exercițiu, ca o pregătire teoretică, prin stăpânirea datelor documentare și mai ales ca o verificare ulterioară a discriminării intuitive”. Vom continua în numărul viitor prezentarea importantei lucrări a d-lui Camil Petrescu.

Individualism și spirit critic

(Urmare din pag. I-a)

3. „O a treia putere obscură, cea a maselor, vine să înfrângă nu numai trufia conștiinței individuale, ceea ce ar fi un bine, dar încrederea ei în sine, — ceea ce nu poate fi un bine”. În fața maselor se ridică elita, ceea ce este selecționat și nobil, — virtuțile intelectuale, voința celor apți de a conduce. Pe planul istoric sau filozofic, sau pe cel calitativ spiritual, masele n'au fost nici odată creatoare. Privilegiul acesta nu l-au avut decât elitele. Concepția aceasta am dezvoltat-o pe larg în una din lucrările noastre, — deci nimic nu ne împiedică să fim de acord cu d. Constantin Noica. Dar nu trebuie să uităm că masele populare există, că societatea a căpătat o seamă de libertăți politice, economice și culturale, așa încât „omul maselor” poate avea un sens pejorativ, dar și un sens dinamic și constructiv. Când masele sunt organizate de sus în jos, singura organizare posibilă, — ele nu mai reprezintă o putere obscură.

Dar mai este încă un fapt răstălmăcit după Unamuno: „creștinismul individual și incomunicabil”, ca fiind singura existență compatibilă cu această nouă teorie a cunoașterii. Dar tot în „Agonia creștinismului”, cartea lui Unamuno pomenită de d. Constantin Noica, cetim: „mijlocul locomotivului individualist, este de a merge singur, cu picioarele goale, și acolo unde nu sunt dru-

muri. Inseamnă a trăi singur, gol, într'un deșert”.

Nu aceasta este ținta spre care se îndreaptă tânărul filozof, ci spre un individualism creator, al elitei, degajat de sub tirania puterilor anonime, ars de setea cunoașterii, căutător al omului din lăuntru.

Cu 400 de ani în urmă, Francis Bacon (1561—1626) se lupta cu tirania aceluiași idoli. a) *Idola tribus*, sunt prejudecățile omului, din care decurge antropomorfismul și finalitatea; b) *Idola specus*, — sunt tendințele obscure ale peșterii ascunse în subiectivismul sufletesc și moral; c) *Idola fori*, este omul social, al târgului, al mulțimii, acela așa dar care ascultă de societate; d) *Idola theatri*, — presupune cultul istoriei și al trecutului. Idolii lui Francis Bacon, sau cel puțin cei doi din urmă, nu sunt aceiași despre care vorbește d. Constantin Noica? Apropierea este prea lucidă, deși concluziile filozofice sunt separate.

Studiul d-lui Constantin Noica mărturisește nevoia trăită, aproape chinuitoare, a unei orientări în teoria cunoașterii. Deocamdată a descoperit metoda, și aceasta este mult, dar nu încă suficient pentru a vorbi de o teorie proprie. Ce titlu minunat pentru o asemenea carte: „De coelo”.

NICOLAE ROȘU

PE MARGINEA UNEI REVISTE DE ERUDIȚIE

Străduințele de după războiul mondial, de a da preocupărilor științifice cadrul necesar unei firești dezvoltări, nu au putut duce la o integrală fixare, la o expansiune naturală a tuturor disciplinelor. În acest sens, preocupările filologice, prin caracterul lor erudit și prin ariditatea științifică aleatorie, au avut mai ales de suferit.

Recent, și pe acest plan, cultura românească s'a îmbogățit prin apariția valoroasei publicații: „Revue des Etudes Indo-Européennes” condusă de d. prof. univ. Vlad Bănățeanu, dela Cernăuți.

Dela B. P. Hașdeu, nimeni nu s'a încercat a da o publicație în acest gen, care se simte necesară, cum spune precuvântarea, prin marea număr de studii savante ale învățaților români, obligați din lipsa unui atare periodic autohton, să recurgă la ospitalitatea unor reviste de specialitate, străine.

De aci, prima anomalie că mulți dintre învățații noștri, sunt mai bine cunoscuți și mai prețuiți peste hotare, decât la noi. Apoi, în revistele străine, nu întotdeauna și oricând se putea găsi loc, pentru cercetătorii români să și poată publica studiile.

Considerând nevoia imperioasă de apariție a unei atari reviste, d. prof. univ. Vlad Bănățeanu, ajutat de generoasă înțelegere particulară, își propune să încorporeze în această revistă, trimestrial, lucrări atingând studii de lingvistică generală, de gramatică comparată sau de filologie latină, greacă, slavonă, germanică, etc.

Numărul întâi a apărut conform programului, cu o critică serioasă și competentă a lucrărilor străine și române, dând o deosebită importanță studiilor indo-europene.

Studiile cari apar în această revistă

ne fac cinste, atât pentru valoarea lor cât și pentru prețuirea și încrederea de care noua revistă românească se bucură în cercurile cele mai erudite de peste hotare.

D. prof. Vlad Bănățeanu a reușit astfel să grupeze în coloanele revistei, colaborări consacrate, dintre cele mai alese ca:

J. Vendryes, membru al Institutului, profesor la Sorbona (La 3-e personne du singulier du perfectum latin); A. Cuny, prof. la univ. din Bordeaux (La place du ton et l'apophonie indo-européenne E. - O. - Zéro); Maurice Leroy, (Un nouveau fragment de la traduction arménienne d'Euclide); M. Dillon prof. la univ. din Wisconsin U. S. A. (The Verbal System of Căithreim Cellaig); Sever Pop (Problèmes de géographie linguistique); Dr. W. Couvreur (Les dérivés verbaux en-ske'o du hittite et du tocharien); Dr. Vlad Bănățeanu, (Termes de culture grecs, d'origine égéo-asiatique).

Subliniem, alături de contribuția recunoscutelor personalități occidentale, aportul crud și de o mare importanță filologică al celor doi savanți români, d-nii prof. Vlad Bănățeanu și Sever Pop.

Revue des études indo-européennes, deschide în mișcarea noastră filologică un drum nou și luminos, biziuit pe aprofundate studii comparative, în care erudiția se îmbină cu expunerea clară cu discernământ analitic și cu deosebită importanță a contribuțiilor.

Inițiativa luată de d. prof. universitar Vlad Bănățeanu, impune în cultura românească o înviore științifică, ridicându-ne în considerația Occidentului pe un înalt plan de activitate științifică-filologică.

DAN SMANTĂNESCU

I. L. Caragiale. — Opere, vol. V

Editura Fundației „Regele Carol II”

Activitatea editurii Fundațiilor Regele se menține într'un ritm și la un nivel care ar face cinste oricărei mari edituri din apus.

Întru totul remarcabilă este editarea de către d. Șerban Cioculescu a celor două volume (IV și V) din opera lui Caragiale.

Despre cel de al IV-lea volum am scris o notă în numărul 22 al revistei noastre.

Vom face astăzi același lucru pentru volumul al V-lea, în care d. Cioculescu a adunat articolele politice și cronicele dramatice ale lui Ion Luca Caragiale.

Cetitorul dornic de a cunoaște începuturile lui literare, poate constata, — după cum observă d. Cioculescu — „cum din absolut prima încercare în proză a lui Caragiale, începe a se desluși formula ironică a spiritului său critic”.

Și trebuie reținut faptul că la vârsta începuturilor sale, Caragiale avea de înfruntat mari greutăți materiale.

Era în același timp sufler, copist la teatru, corector la două ziare și mediator. În timpul liber făcea literatură și încă literatură bună.

Puțini au scăpat de condeiul său sfichiuitor. Maioreșcu, a cărui autoritate domina generația lui Caragiale și care mai târziu îi va fi patron literar este și el obiectul ironiei caragialești:

„Aici este mai mare peste toți Mandarinelii — Li — Li (Tit — Liviu, n. n.) mare învățat, care odinioară a fost trimis prin institute cu însărcinarea exclusivă d'a stramba picioarele chinezilor de mici, pentru a le face să se bucure mai târziu de rachișism, calitate ce trece în mare considerație la chinezi”.

Bietul Macedonski, întotdeauna rău inspirat în acțiunile sale, a fost însă adevărat bun inspirator. El a prilejuit și lui Caragiale un foarte reușit articol, din care spicuim:

„Era pe atunci, în Franța, un poet, nici prea-prea nici foarte-foarte, anume Lamartine, care voia cu orice preț să treacă de geniu. El moare după ce dotează literatura țării lui cu nenumărate volume. Patria îl glorifică. Pentru nenorocirea lui, însă, iată că cetatea Bucureștii geloasă pe gloria francezului, scoate la lumină pe Aamsky, un geniu cu picioarele strâmbe, vorbind

pe nas într'un dialect cât se poate mai curat românesc, și d'o dulceață de caracter extremă”.

D. Cioculescu reproduce acest citat spre a pune în evidență tehnica ironiei: simularea elogiului sau a atitudinii aprobative. Și observă că elementul caricatural „picioarele strâmbe” este o lipsă întrucât strică unitatea și o dovedă de in experiență.

O caracteristică dintre cele mai interesante a începuturilor lui Caragiale, pusă în evidență de harnicul editor al operelor sale este că, spre deosebire de cele mai multe debuturi literare, șovăelnice, și nedificatoare, debutul lui Caragiale este sigur. „Inteligența lui nu primește nicio impresiune fără controlul judecății, care e spontană și ageră”. Gustul său este format, sigur, ca și spiritul critic.

O fațetă interesantă a spiritului său critic o constituie pledoaria în favoarea moralei, dintr'un articol împotriva repertoriului lui Pascal. D. Cioculescu suspectează întrucâtva obiectivitatea acestui articol, întemeiat pe rivalitatea dintre Caragialești și Pascalii, director de scenă al „Societății dramatice naționale”.

Fragmentul reproduș de d. Cioculescu vadește însă — și lucrul îl constată chiar d-sa — observație obiectivă:

„Schilozii, bețivii, pungașii, desfranații, spânzurații, nemernicii, prostituatetele, tuberculoșii și toate spurcăciunile și lăturile parisiene, înscenate de industria teatrală franceză, apoi traduse și localizate în românește de oameni, ce nu se pricep nici la românească, nici la franțuzească, ce nu știu nici ce e Românul, nici ce e Franțuzul — ni se dă ca producții literare și artistice pe scena întâiului teatru din țară, merit, cum se zice, a fi „Inaltă școală națională de estetică și morală” pentru publicul român”.

Am însemnat aci câteva din aspectele operei lui Caragiale. În cadrul unui articol vom căuta să desprindem personalitatea lui Caragiale, așa cum apare după publicarea acestor două prețioase volume, de către editura Fundațiilor „Regele Carol II”.

r. st.

Domnișoara Nuța a plecat. A fugit, șoptesc cei cari cunosc mai bine drama petrecută în familia d-lui șef din gara Cozianca. Domnul șef doamna șefuleasa firește că nu vor să măturisească asta. Domnișoara Nuța ar fi plecată la București la neamuri — spune domnul șef, la școli la învățătură — spune șefuleasa.

Dar cu învățătura o ispășise de mult domnișoara Nuța. De când cu întâmplarea cu niște scrisorele schimbate între Nuța, bursieră într'a cincea și un elev repetent la comerț.

Scrisori ce dovedeau cunoștințe prea amănunțite asupra unei științe ce nu se predă în școală.

Profesorii s'au arătat judecători crânceni. Domnișoara Nuța și-a pierdut bursa pentru care domnul șef răsturnase toate legile cheferului, ca să poată transporta spornic și eftin recolta unui șef de partid local.

Fără bursă, studiile domnișoarei Nuța, care nu urmărea nămaidecât o carieră, împovărau prea mult venitul domnului șef — blagoslovit și de alte numeroase odrasle.

Și domnișoara Nuța a fost adusă acasă.

Acasă însemna cele două odăi — una cu ferestrele spre peronul gării și una cu bucătărie și cămară, cu vederea dealungul șoselei, ce străbate — cordică cenușie — șesul prăfuit spre Dunăre.

Și de o parte și de alta — vedere săracă. Terenul umbrat de câți-va roșcovi, drumul plin de colb și hârtoape, căpătau viață numai vara după treer, când șir de căruțe veneau să descarce grâu. Alunci doar cuprinsul gării se umplea de vorbărie și tocmeală. Era un fel de sezon al Cozienței. Răstimpul celălalt sunt călătorii puțini și trenuri rare. Se pot plimba agale printre șini, bobocii și curcănașii șefulesei. Acurul are grijă să-i alunge, când trece rapidul sau vine trenul personal cu vagoane mai mult de a treia.

Trenurile rapide, nu opresc nici odată în gara asta mititică. Abia dacă, în treacă, încetinindu-și puțin goana — catadixesc să-i arunce un biet salut fluerat în fugă. Apoi vedenia compartimentelor luxoase, luminate, dispore.

Gara își reia liniștea tihnită. Domnul șef — după ce dă liber vreunui tren de marfă — se duce în cancelarie unde, deschiat la tunică, picotește lângă o cafea și o pasență.

Iar pasagerii pentru personalul de seară, veniți de cu noapte, prânzesc sub roșcovi din legăturică, și răzimați frățește umăr de umăr, se lasă în voia unei dulci aromeli de somn, până ce speriați de huetul și cutremurul de un minut al rapidului, sar exprimându-și și spaima și admirația printr'un scuipat și o sudalmă: „... mamei lui! Cum se mai duce!”

Apoi ațepesc iar lângă desăgii ori coșurile din care ies pliscuri lăzărețe de boboci de rață. Placon de dăis la fârg.

Mai arar, un docăraș cu cai mărunți, o brișcă cu leagăn aduce în gară pe pretorul plășii, ori pe părintele de peste linie. Dumnealor frește că nu așteaptă pe banca de sub roșcovi, personalul. Trec la domnul șef, aprind o țigară și vorbesc de ploii, de păpușoale, de schimbarea de guvern. Se încinge discuție crâncenă. Domnul șef care e din partidul istalant, ajuns la capătul argumentelor, puție numai mâniaș ca o locomotivă sub presiune. Noroc că-i ceasul rapidului și toată lumea în gară cată să fie reglementar la post.

Un clopot bălângăne. În odăiță alături, o mașinuță păcăne mărunțel pe o cordică de hârtie. Niște sârme zbrârnâie strămutate. Un steag pendulează ritmic. Domnul șef își ia corect o poziție de paradă. Peronul se sgudue a cutremur. O clipă de tăcere, întreruptă numai de glasul spăimântat al șefulesei care își strigă rătăciții pui de curcă: „Biii mami, biii, biii!”

Ultimul „biii” a pierit acoperit de huruitul năpraznic al roților. Rapidul e o vedenie scurtă. Steagul roșu și-a oprit pendularea. Sârmele sbârânăie din nou.

Domnul șef se deschie iar comod la tunică. Pentru un tren de marfă și personalul de opt chiar, atâta ceremonie!

Sub roșcov pasagerii se trag cu desăgale după umbră. Somnul le e fărâmițat acum în ațipiri scurte. Trece agale o locomotivă ce trage pufuind răgușită lung șir de cisterne. Apoi pe peron vin grăbite, întrecându-se în chemări de glasuri subtile: învățătoarea din Prundu cu fetele. Bagajul lor face o piramidă de pachetele și cutii legate cu sfoară de Manilla. Domnul șef liberează amabil bilete de a doua cu reducere.

În sfârșit, personalul, cu o minimă întârziere sosește în gară și așteaptă răbdător să-și astâmpere călătorii setea la pompa cu cunuță prinsă cu lanț. Apoi locomotiva se smucește în ham odată de două ori și trenul horducățat își ia drumul înainte.

Umbră de sub roșcovi nu mai folosește decât unui căine roșcat care se purică. Trei pasageri scoboriți din personal au luat-o agale pe potecă. Nu-i satul de cât la o jumătate de poștă.

Și cu această activitatea gării mici pe o zi e terminată. Domnul șef închide casa de bilete și se pregătește să urce în odaie sus, unde are să poată dormi întins pe pat, creștinște, până ce or cânta cocoișii. Alt tren până atunci nu mai vine, iar gospodăria, toată e în seamă șefulesei.

Domnișoara Nuța nu prea o ajută. Dânsa își trece mai toată vremea cu câte o cusătură la fereastră. Cusătura e pretext numai. Domnișoara Nuța împunge în neștire, visând că un tren rapid a stopat brusc în fața peronului cu roșcovi. Din el a coborât... Aici vedenia e confusă. Pasagerul scoborit din rapidul domnișoarei Nuța e un amestec hibrid de grații masculine. Parcă ar aduce la chip și cu un as de cinema și cu un profesor de istorie și cu un elev de la comerț.

Dar dulca vedenie dispore alungată de glasul șefulesei, care o chiamă aspru să jumulească un pui sau să legene pe Prăslea.

Domnișoara Nuța tresare speriată. Pare că nici nu înțelege o clipă în ce lume se află. E ca un pasager scoborit din greșală la o stație străină. Se uită mirată în jur și așteaptă doar să vină trenul dumneaei, ca să plece.

Și adevărat că domnișoara Nuța își trece ceasurile și zilele într-o lungă, repetată așteptare. În gara asta mică, unde o nemiloasă soartă a aruncat-o, nu-i nimeni de potriva dânsiei, ca să poată să-și alăture sufletul ei însetat de o iubitoare înțelegere.

Dar cine s'o înțelegea aceea? Peste gloata călătorilor obișnuți domnișoara Nuța nici nu-și aruncă privirea, de sus, de la fereastră cu cele trei mușcate. Spre cine ar putea să-și coboare iluziile și ochii?

Feciorul cărciumarului de peste pod, or părintele nehirotosist încă?

Domnișoara Nuța a spus odată șefului și șefulesei: — Dacă imi mai pomeniți de dânsii, mă arunc sub roțile rapidului.

Roțile rapidului firește. Poate că ar opri atunci. Ar opri rapidul în gara asta mică, s'ar scobori pasageri eleganți ca să vadă cum din pricina unor părinți barbari....

Dar părinții barbari, cutremurați de vorbele fetei, n'au mai stăruit de atunci. S'au temut. Oameni cuminți. Au văzut multe.

Domnul șef povestește de o întâmplare, când din amor o fată... Dar e mult de atunci. Domnul șef își aduce mai bine aminte de nenorocire cealaltă:

— Ciocnire, domnule! care să vezi dumneata... Se încălecase vagoanele! S'apoi morți și țipete! Și păcură aprinsă peste oameni! Iad, domnule! Grozăvie! Imi aduc aminte și acuma... Și-i vreme de atunci. Era Nuța mititică!...

Era domnișoara Nuța mititică atunci. Dânsa nu-și aduce aminte. Dar iadul asta atâta de pomenit, atât de povestit de domnul șef, pe dânsa n'o mai impresionează. Mai grozav iad fi pare uneori liniștea gării mici, torturată numai de uruiul roților rapide ce trec fără oprire.



Domnișoara Nuța

de LUCRETIA PETRESCU

Căci acelea singure sunt pentru domnișoara Nuța trenuri. Celălalte șiruri de harabale încărcate cu țărani, și ici colo surtucari soțoi și buzunările umflate de probe de grâu și rapiță.

Domnișoara Nuța cere totdeauna un „rezervat” când călătorește de câteva ori pe an cu șefuleasa, ca să-și cumpere de la oraș rochițe, or să-și refacă „permanentul”. Și nu iese din „rezervat” și nici nu vrea să se gândească că și personal ar putea întâlni...

Nu. Domnișoara Nuța are temeinică și mândra hotărâre să nu aștepte de cât de la trenul rapid în care nu s'a urcat încă, urșita dumisale și norocul.

Și de aceea la fie ce rapid de seară ori de dimineață, domnișoara Nuța, sus la fereastră, între mușcate, zâmbește gales fereștelor ce se succed luminate, aruncă priviri ucigătoare rugătoare călătorilor, mișcă batiste dantelate, cu dornic gest de oprire.

Și trenul, înstrunit din frâne parcă ar șovăi să se oprească. Dar vraia a fost scurtă. Gara cu o fereastră unde au rumenit surâsuri și mușcate a rămas în urmă. Rapidul își ia goana nebună iar.

Domnișoara Nuța lasă în jos mâna cu batista roz molotolită, pleoapele pe ochii verzi umeziți. Surâsul buzelor carminate s'a închis ca o floare pălăit de brumă.

Dar mâna la trecerea rapidului are să înflorească iar, proaspete, și surâsul și nădejdea. Domnișoara Nuța nu s'a descurajat încă. Dacă ziua de azi nu i-a adus nimica, poate că ziua de mâine...

Azi, mâine, azi, mâine... Au trecut patru ani de când cu întâmplarea cu scrisorile. Domnișoara Nuța începe să ajungă la capătul răbdării. Își privește în oglindă sprincenile prelungite, ochii smaraldii, gura rumenă și arcuită, părul bogat și lucios de brintină. Toate darurile întâiei tinerței îngrijite, înfrumusețate și menite toțuși să se ofilească fără rost într'o gară păcătoasă.

Domnișoara Nuța nutrește gânduri crude: deraieri, nimiciri, catastrofe. Dorește aprig acum ca groaznica ciocnire povestită de domnul șef să se repete și'n gara asta între două rapide. Chiar de ar fi să se piardă jumătate din pasageri.

Cealaltă jumătate — tineri eleganți și chișeși să coboare zici pe peronul umbrat de roșcovi și să vadă cum sus la odăile de lăcuit ale șefului o fată cu ochi verzi și galeși așteaptă dela o ciocnire norocul.



Apriga dorință a unei fete poate magnetiza oare oțelul unei mașini?

Ciocnire n'a fost. Dar o locomotivă Pacific — ca și o nărăvașe gloabă s'a pus de o dată în proptă și n'a mai vrut să tragă. Cu îndemnuri și momele, abia de au cărmnit-o pe o linie laterală a gării cu o fată cu ochi verzi între galeste de mușcata.

Apoi a scoborit un mecanic. Telegraful a păcănit mărunț, trimițând pe fir poruncă or rugămintă să vină alt Pacific în locul gloabei, care parcă prinsă de cărcie, nu se mai întinde în ham să tragă.

Pasagerii din rapid au scoborit. Să vadă cei trei roșcovi de aproape sau ochii verzi și galeși cari priveau de sus?

Dar cu ce ar fi putut călătorii tineri să-și piardă vremea? Până să vină locomotiva odihnită au trecut mai mult de două ceasuri. Napoleon în atâta răstimp de vreme câștiga o bătălie, cucerea o țară.

Un pasager șagalic — plictisit de așteptare — a pus rămășag cu altul că o cucerește pe fată.

O fată care aștepta însetat să fie cucerită. Nu s'au schimbat focuri decât din ochi în ochi. Cetatea s'a predat cu cheile porților toate. A sângerat sub pașii învingătorului doar o floare de mușcată.

Apoi a fost pe peron larmă, porunci, semnale. Domnul șef primea cum se cuvine Pacificul sosit în goană.

Dar când a plecat rapidul spre capitală, o călătore nouă s'a strecurat într'un compartiment de a întâia. O călătore fără bilet. Dar nici nu putea să aibă. Domnul șef al gării Cozianca n'ar fi putut libera bilet de rapid pentru stația Cythara. Domnișoara Nuța a plătit o amendă.

Nimeni nu o știe. Nici vești n'au mai venit îndelungată vreme. Și dispariția ei ar fi rămas o nelămurită taină, dacă acurul n'ar fi spus șefulesei, precum că domnișoara Nuța și un pasager de la rapid....

Șefuleasa l-a dat cu ochii afară. Nu putea să creadă că dacă un tren de lux s'a oprit dintr'un accident în gara aceea mică; accidentul a fost sortit de cel de sus spre pierzania or împlinirea dorinței unei fete, căreia două vorbe i-au fost de ajuns s'o facă să părăsească pentru totdeauna fereastră cu mușcate și casa părintească; să plece în lume cu un pasager mândru de o așa ispravă. Mândrie nu prea întemeiată. Domnișoara Nuța fugise, nu cu el ci cu rapidul. Rapidul a căruu oprire, nu putea nădăjdui să se mai întample odată.

Plecarea ei a fost grăbită și ușoară. Ca și înțeleapta fecioară biblică, domnișoara Nuța aștepta pregătită la orice rapid cu candelă aprinsă și rochia cea bună. Valiză n'a luat. Avea doar în po-

șetă rujul, pudra și două batiste. Dacă ar fi întârziat să facă un cât de mic bagaj, poate că rapitorul se lăsa bucuros să piardă rămășagul.

Dar domnișoara Nuța pentru călătoria asta lungă își trăsese doar pe o mână o mânășă. Cealaltă mână a lăsat-o goală, albă, cu unghii carminate, la vederea și sărutatul tovarășului de tren și de viață. Nu-i știa încă numele; iar pe al ei Nuța l-a schimbat repede în Nutzi. I s'a părut mai distins.

Și fereastra cu mușcată a rămas din seara aceea închisă, lipsită de farmecul fetei cu ochi verzi, galeși.

Căci surorile mai mici ale domnișoarei Nuța n'o pot înlocui încă. Sunt codane fără visuri și fără năzuinți. Nu-și așteaptă dela un accident de tren norocul. Scriu încă pe tăblițe slove ce nu se împerechează primejdios în cuvântul: dragoste.

De mult, pe când nu umblau trenuri, unui căpitan de poștă i s'a răpit de către un ofițer — fata. Pușkin face din răpirea asta o duioasă dramă.

Domnul șef nu-i erou de-ai lui Pușkin. L-a durut firește ca și pe șefuleasă. Dar aveau spre consolare fetele mai mici, băieții și Prăslea care poartă încă rochițe și păr lung.

Aveau apoi mândria să nu se afle cumva că fata lor... Și domnișoara Nuța a rămas că e plecată în București la neamuri, spune șeful: la școli, la învățătură, spune șefuleasa. Dar în sufletul lor o socotesc moartă și nu i-ar îngădui — ce-ar zice în jur trei sate și trei stații? — să învieze și să se întoarcă cu rușine acasă.

Așa a hotărât Brutusul din Cozianca. Dar rânduiala lucrurilor a fost până la sfârșit mai blândă. Domnișoara Nuța nu s'a întors cu rușine și cu trenul personal acasă. Dânsa n'a dezamăgit tovarășul de drum ajuns cu dânsa în dragoste până în stația terminus. Poate că a trebuit el uneori să frâneze juvenilele eleve elanuri prea bogate. Și-și mărturisea încântat că a descoperit o comoară.

Dar și comorilor le trebuie un plasament astăzi. Răpitorul era băiat plin de altruism și înțelegere. Nu se putea gândi să păstreze încauțat în safu numai pentru el comoara. Și cum avea legături cu oameni de teatru... teatru ușor, unde femeii cu glas și trup frumos....

Domnișoara Nuța avea un trup de o turburătoare armonie. Și întovărășită astfel, orice romanță insipidă devine un imn pângân lui Eros. Cei mai îndărățiți melomani au dat — aplaudând — mulțumire.

Domnișoara Nuța a avut îndată succes, angajamente și propuneri de dragoste.

Dar adusese fata dela Cozianca principii. A refuzat o vreme propunerile oricât de strălucite. Până la urmă, totuși, a trebuit să se convingă că pasagerul din rapid nu poate fi în viața ei decât un prim pasager.

Și a făcut un salt bucuros în lumea bursei. Dar un sfat ori intuiție a învățat-o, că, pentru oamenii de bursă, femeile de teatru au îndoit farmec. Și artista a căutat să-și păstreze mereu în formă trupul și a cântat înainte. Cântec ce necesita în fiecare seară rochiile cu atât mai costisitoare cu cât erau mai reduse.

Domnișoara Nuța are cu ce plăti de acum. Și în fotografia ce a trimis după vre-o doi ani șefulesei, poartă la gât vulpi argintii și perle japoneze.

Șefuleasa bine înțeles a plâns puțin pe poză. De iertat nici n'a mai fost vorbă. Ce ai mai avea de iertat unei fete, care a ajuns atâta de bine? Chiar Brutus, măgulit, a plimbat poza Nuței cu drezina la toate haltele din jur.

Apoi i-a pălit pe părinți un dor nesfârșit s'o vadă. A scris scrisoare șefului. A isprăvit-o duios șefuleasa: „Nuțica mamei, ne topim de dorul tău. Dacă nu poți veni tu aicea, atunci își ia tată-tău conced pe vre-o trei zile și venim noi la tine”.

Nuțica mamei a citit scrisoarea pe când era în baie. Faianțele azurii i-au adus în minte ferețele de tinichea vopsită, în care se scaldau ea și surorile.

Domnișoara Nuța a arcut un zâmbet de dispreț trecutului. Dar sunt toțuși rădăcini ce nu se smulg lesne. Și contagios un dor de cei de acasă a pălit-o și pe dânsa.

Dor înfrânat multă vreme. Dar în apartamentul ei — tren de plăcere cu sleeping — precum l-a poreclit un amozer poznaș — musafirii din Cozianca ar fi cam de prisos. Iar ea să ia dânsa personalul până acolo....

Domnișoara Nuța are însușirile de Brutus ale tatălui ei. Scrie convingător șefulesei, amânând plăcerea revederii. Alăturat o cutie de bomboane pentru Prăslea, a mai îndulcit amânarea.

Șefuleasa e înduioșată: — Fată bună Nuțica. I-a dat Dumnezeu noroc!

I-a dat noroc firește. Un Mecena descoperitor de stele îi oferă un drum la Paris pentru a-și completa studiile.

Artista nu prea știe ce-ar mai avea de complectat acuma. Dar Parisul!

Ochii domnișoarei Nuța lucesc smaraldin, iar gândul ei se și plimbă în castele, unde o Nuța Pompadour, alt-dată....

Dar ce păcat că nu mai sunt astăzi regi în Franța!

Totuși, chiar republican, Parisul are să știe să aprecieze o operă de artă vie. Chiar dacă a fost semnată în gara Cozianca. Și, cu încredere, domnișoara Nuța așteaptă dela Paris minuni.

Fericirea ei nu mai are seamă decât cu a șefulesei. Căci după o lungă tăcere, un răvaș satinat i-a adus vestea fericită:

„...S'ar putea să lipsească mult timp din țară. Am pentru Paris proiecte serioase. Dar aș vrea să vă văd pe toți măcar o zi. Am să vin Joi cu personalul de zece”....

Și a fost în adevăr crâncen dorul de acasă pentru ca domnișoara Nuța să risce să întâlnească în trenul de persoane cunoștințe pe care azi nu le-ar mai putea cunoaște.

Dar nu avea altă soluție. Mașina lui Mecena?...

Dar e mult mai elegant șoferul decât e domnul șef la trecerea rapidului.

Rapidul care și-a împlinit menirea și nu mai oprește în Cozianca a doua oară. Rapidul îl va lua mecena. Se vor întâlni apoi pe drum, afară din țară.

Afară din țară! Parisul! Cum de a putut trăi în Cozianca atâta vreme?

Revede odăile spoite cu var, patul împărțit cu surorile, Prăslea care se cere legănat mereu.

De ce ochii domnișoarei Nuța s'au umezit deodată?

Și a sosit și ziua revederii. Singură în compartimentul de a întâia domnișoara Nuța nu-și mai află astămpăr. A împrăștiat peste tot cartoane și cutii, surprize și cadouri, și-a schimbat de câteva ori locul, a deschis trei cărți din care a cetit trei rânduri. N'a avut mai multă vreme. Un călător i-a cerut voie să aprindă o țigare.

Ce bun pretext țigara, ca să faci cunoștințe în tren! Cunoștințe! Domnișoara Nuța! Un călător din trenul personal!?

Dar are și personalul excepții. O fi vreun rătăcit tot ce și dânsa, călătorul distins, șagalic, care o face să regrete ca în vremuri a așteptat atâta vreme rapidul.

Dar se merge destul de repede și cu personalul de zece!

Prea repede chiar. Nici n'a băgat de seamă domnișoara Nuța când a ajuns în preajma Cozienței. Trebuie să-și adune pachetele din jur. Trenul și-a încetinit goana. Un fluerat a și anunțat-o. Pe peron probabil că o așteaptă cu toții.

Scrisoare

Nu ți-am mai scris nici o scrisoare; poate
 Au adormit la umbra ta lăstunii,
 Și în apele tăcerilor curate,
 S'a scufundat de tot sicriul lunii.

Și azi mai trec aceleași stoluri rând...
 — Lungi tăvăluguri vinete și mici,
 Ce-au dus în pieptul nopții tremurând,
 Tristețile ce-au mai rămas aici.

In secera amurgului tăioasă
 Nu-și mai retează gătul nici un soare,
 Și lângă lunca umedă și joasă,
 N'a mai venit sobor de căprioare.

Nici un cocor nu mai vâslește încă
 Prin stâncile ngebețate lângă nori,
 Și nici o stea din liniștea adâncă,
 Nu-mi mai sărută sufletul în zori.

Sfios am încercat să te găseș
 Printre arama crengilor uscate,
 Să-ți spun că-s încă tânăr și iubesc,
 Peste meleaguri de singurătate...

Și că din când în când tot te mai chem
 Cu frunzele ce se lepează de zid,
 Și-adorm tăcut, cu gândurile ghem,
 Când porțile cătunului se închid...

CONSTANTIN SALCIA

Evoluția și rolul bibliotecilor

de AL. IORDAN

Biblioteca în sensul filologic — adică locul unde sunt păstrate un număr oarecare de cărți — a fost creată cu mult înainte de era creștină.

Asemenea biblioteci în vechime au existat mai întâiu pe lângă templele zeilor — cum a fost biblioteca sanctuarului zeiței Fath din Memfis, cea din Suza la Perși sau aceea a templului din Ierusalim, refăcută de către Esdias și Nehemis după captivitate, sau însăși, biblioteca asiriană din Ninive, care cuprindea numeroase opere săpate pe plăci de pământ ars.

Mai apoi, progresul schimba înfățișarea acestor biblioteci, înlocuind plăcile de pământ ars prin suluri de papirus sau pergament, suluri ce se păstrau în teci speciale și aranjate după anumite norme.

Cu timpul au început să se înființeze biblioteci și pe lângă unele cetăți sau orașe.

Primii creatori ai acestui gen de biblioteci au fost Grecii, care din îndemnul lui Pisistrate au pus bazele bibliotecii din Atena, căreia i-a urmat biblioteca întemeiată de Emene II și Atale II la Pergam și cea din Alexandria fondată de către Ptolomeu Soter și încredințată spre paza oamenilor de litere din acea epocă.

Despre biblioteca din Pergam se spune că ar fi avut peste 200 mii de volume, iar aceea din Alexandria ar fi ajuns să numere aproape 700.000.

Intinderea stăpânirii romane peste vechea Eladă, a avut printre alte urmări și transportarea la Roma, a bibliotecii grecești.

Astfel se afirmă că Paulus Emilius a adus biblioteca regilor Macedoniei, Syla pe cea din Apelicon iar Luculus pe a regilor din Pont.

Dar toate aceste biblioteci nu aveau un caracter public.

Inițiativa creerii primelor biblioteci publice se datorește lui Augustus, care a încredințat lui Varon misiunea de a reuni elementele necesare înființării unei biblioteci.

În urma acestei inițiative se deschid cele dintâi biblioteci publice; prima la poarta Octavia iar alta, la Palatin.

Odată puse aceste baze, încep să apară, rând pe rând, alte noi biblioteci: la Palatul lui Tibru, la biserica Ulpia, biblioteca lui Traian, ajungându-se în secolul al IV-lea ca Roma să aibă douăzeci și opt de biblioteci.

Dintre statele moderne, Franța stă în frunte prin vechimea bibliotecilor ei întrucât în timpul lui Carol al V-lea s'a creat Biblioteca Națională care astăzi numără aproape 5.000.000 de cărți și cam 150.000 de manuscrise, în afară de cărți, stampe, monede și alte diverse colecții.

Austria ocupă locul al doilea în ceea ce privește vechimea bibliotecilor, Vienna fiind dotată cu o bibliotecă în anul 1480 de către împăratul Maximilian.

Biblioteca ex-imperială numără astăzi peste un milion de opere, 270.000 de papirusuri și alte importante colecții.

Și astfel, rând pe rând, sunt create biblioteci în Germania: la Berlin, Dresda, München și Stuttgart, în Anglia: la Londra, British Museum în 1753 la Oxford și Cambridge, în Italia, Spania, Ungaria, Danemarca, Cehoslovacia, pentru a se ajunge astăzi, în țările înaintate culturalicește, să găsim biblioteci sătești, până în cele mai îndepărtate așezări omenitești, unde bibliotecile au rolul de a risipi analfabetismul.

La noi, cele dintâi biblioteci au luat ființă pe lângă mânăstiri, acestora le-au urmat bibliotecile particulare și târziu de tot s'au pus bazele bibliotecilor publice.

Astăzi, cea mai mare și cea mai bine organizată bibliotecă din țară este a Academiei Române, datând din anul 1867.

Despre acest tezaur al culturii naționale, mă voi ocupa într'un articol special, căci importanța sa trebuie subliniată în mod deosebit.

Dar biblioteca nu este numai cea ce o arată etimologia sa — un depozit de cărți. Ea este o colecție alcătuită fără nici o preocupare comercială, a cărei menire este de a servi la dezvoltarea culturii, a cercetărilor particulare sau la culturalizarea cetățenilor de toate clasele sociale.

Biblioteca publică este sursa de documentare a tuturor cercetărilor, și acest fapt se dovedește mai ales acum când criza financiară nu mai dă posibilitatea oamenilor de știință să-și procure lucrările de specialitate necesare documentării și punerii la punct a cercetărilor ce întreprind în cadrul preocupărilor lor.

Pe lângă aceasta, bibliotecilor de specialitate le revine sarcina de a culege toate lucrările dintr'o anumită ramură de activitate, așa încât cercetătorul să poată găsi grupate laolaltă operele necesare documentării studiilor sale.

Iată deci cum biblioteca în decursul vremii a evoluat dela ceea ce era odinioară, un depozit unde se păstrau cărți, la o colaborare cu cercetătorul.

Lucrul acesta a fost observat și evidențiat la noi, pentru prima oară, de către Nerva Hodoș care, în anul 1912 scria: „Nu există om cult în adevăratul înțeles al cuvântului care să nu-și dea seama de însemnătatea pe care o au bibliotecile publice, nu numai pentru progresul științific în genere, ci și pentru educațiunea morală și intelectuală în special”.

Iar în 1911 Academia Română înaintând guvernului un memoriu, subliniază importanța bibliotecilor astfel: „Una din piedicile mari care stânjesc în țara noastră dezvoltarea studiilor științifice și răspândirea cunoștințelor în toate direcțiunile, este lipsa de biblioteci”.

Dar pentruca o bibliotecă să-și poată îndeplini această misiune, e necesar ca ea să fie un instrument viu, iar această sarcină îi revine conducătorului ei, căruia i se cere pregătire temeinică, pentru a ști să transforme cartea, într'un element comunicativ.

Plastica

„ARTA ȘI TEHNICA GRAFICĂ”

de PAUL MIRACOVICI

Încep cronică de față citând câteva din cuvintele cu care d. Al. Bunescu, directorul general al Imprimeriilor

sunt sugrumate de practic, de mercantilizm, Revista „Arta și tehnica grafică”



Statului prefațează primul caet al „Buletinului”: „Noi vrem ca revista să se adreseze nu numai tipografului, ci și celorlalți producători ai cărții: artistului și scriitorului, precum și consumatorului ei: cititorului; noi vrem să intelectualizăm această propagandă și în conținutul ei și în înfățișarea revistei; noi vrem să separăm arta și tehnica grafică, să le identificăm, să le analizăm pe fiecare în parte cu metode științifice, pentru ca pe urmă să le sintetizăm practic și armonios în adevăratul tipar”... Mai departe: „...artistic, vom ridica doar praful care se adună de 400 de ani pe frumoasele tipărituri românești”... Iată cuvinte grele de conținut, pline de făgăduințe.

Cercetând azi colecția „Buletinului”, care e la al treilea caet, îți dai seama nu numai că entuziasmul începutului nu a scăzut dar fiecare caet e dovada unui permanent efort, fiecare număr însemnează un progres, o victorie. Avem astfel azi, o revistă de grafică dintre cele mai frumoase din câte se cunosc, o tipăritură care poate sta alături de cele mai pretentioase reviste străine în ce privește tehnica și conținutul literar.

Dacă străinii — americani de pildă — au realizări fără asemănare în ce privește partea pur tehnică, interesul artistic al tipăriturilor lor este minim dacă nu lipsește cu desăvârșire. Ei nu pot trece, în ciuda mijloacelor extraordinare de care dispun, de frontiera unde începe spiritualitatea și bunul gust.

Chiar acele nemțești (Gebrauchs-

graphik) sau franceze (publicité, etc.) este o mărturie vie, excepțională a ce se poate face în cadrul administrației când în fruntea ei se găsește oameni de gust și de inițiativă. E una din puținele pilde în care statul, oficialitatea a întrecut, a inovat chiar, depășind tot ce s'a făcut până acum pe acest drum.

Imbucurător și semnificativ, acest reflex al noilor stări de spirit ne umple inima de nădejde pentru viitorul tiparului nostru, fiindcă până azi preocuparea celor mai mulți dintre cei ce tipăreau ținea mai mult de negoț decât de frumos, prea puțini



au fost aceia cari în mijlocul desmățului, al ofensivei prostului gust au încercat să reinvie tiparul, să-i redea frumusețea de altă dată. Noi avem o tradiție din cele mai frumoase — isoare de o rară bogăție, isoare pe care ni le-ar invidia popoare mari, și pe care nu le poate înlocui nici-o perfecțiune mecanică din lume. Grăbiți să ne „asimilăm” ne-am pervertit gustul cu tot ce era mijlociu, fără caracter și fără autenticitate. Astfel, cartea a devenit un fel de ediție specială de gazetă, tipărită iute, pe hâr-

tie proastă „de aruncat după întrebuințare”. Nici-o grijă pentru frumos, pentru simplitate, nimic atrăgător, ca să te imbie să'o mângâi, să'o păstrezi. Chiar atunci când s'a încercat să se schimbe ceva, a învins prostul gust. Astfel s'au născut stilul (?) „incoronare”, la Brumărescu și acel fals stil românesc, odios, cu care se spurcă gustul publicului de atâția ani.

Acum când apare „Arta și tehnica grafică” nu va mai fi îngăduit să se atenteze la tiparul românesc care e o față a nivelului nostru cultural și spiritual. Nădăjduim că stilmentul ce va determina ținuta acestei reviste va fi cât se poate de roditor. Să se inspire din ea sau să colaboreze la ea toți acei cari au aproape de inimă tiparul nostru. Ti-



pograf, editorul, scriitorul ca și cititorul îndrăgostit de carte, de o poză frumoasă, vor găsi în cuprinsul ei învățătură și delectare. Artiștii, în numele cărora scriu aceste rânduri, trebuie să fie cu deosebire recunoscători inițiatorilor și conducătorilor revistei; s'a sfârșit cu mutilările barbare ale operelor reproduse, unde munca artistului era prostituată în scopuri exclusiv mercantile, batjocorită sub cuvânt că „la noi” nu se poate face mai bine. Iată cromotipiile „Iarna” de Andreescu, o „Miniatură” de Gheorghe Zograf, „Viștea” de N. Grigorescu, „Zi de sărbătoare” de Al. Baltazar apoi splendide miniaturi și icoane reproduse nu numai cu exactitate ci și cu acea grijă a caracterului, a atmosferei proprii fiecărui tablou, fiecărui miniatură.

Pentru partea literară, pentru text, grija de o excepțională prezentare a făcut pe conducătorii revistei să se adreseze celor mai luminate și mai indicate personalități din cultura românească.

E destul să citez câteva nume ca să completez cu aceasta îndemnul să completez cu aceasta îndemnul pe care-l adresez tuturor intelectualilor lor Statului”: Prof. N. Ioga, Prof. Gusti, Rădulescu Motru, Em Bucuța, Adrian Maniu, T. Argezi etc. Cu astfel de colaboratori, cu interesul atât de vigilent cu care e condusă, revista „Arta și tehnica grafică” constituie de pe acum un îndreptar care va ajuta și îndruma pe toți cei ce vor realiza ceva în grafică românească.

Preludiu

Hai cu mine — la noapte — prietene drag din orașul natal.
 Știi care ești.

Trebuie să deschidem porțile grădinilor albe,
 În fața cărora, cu tristețile tale și ale altora ades te 'ntâlnești.
 Știu locul. Treceam de unde pășesc via tatălui tău, salcâmiu gătiți de zi mare, cireșii, prunii,

Unde... cu capul plecat de nu știi câți ani, dealurile își privesc
 înmuiați săni

O să mergem alături, n'o să vorbim.
 Măine nu ne va spune nimeni nimic, în fața mulțimii de la noi,
 de aiurea, de va trebui să ieșim.

Voiu închide ca pe o carte ce nu mai trebuie cetită, umbrele serii
 din ochi-mi care vin, care pleacă

Tu o s'aștepți până ce părul străns în arcușuri, al surorii tale
 dragi,

Respirația grea, capricios pe coardele subțiri ale frunții i-l joacă.

N'o să știe nimeni, nici cei de-acasă. La urma urmei mi-ai spus
 că ți-e dragă ocară.

Plecăm doar s'aducem înapoi, la orașe, la sate,
 fuiarele aruncate de curcubeie, vara.

Peste creștetul plopilor a căror frunte și-o'naltă cu anii,
 s'o sărute buza cerului, udă de promoroacă...

... sunt spoveșanii cari 'n noaptea aceasta — față cu tine —
 pământul și cerul țin neapărat să le facă.

O să mergem alături, n'o să vorbim, o să lăsăm sufletul s'asculte,
 ochii să privească.

Măine vor ști și alții cum să ude altoiul inimii lor, în răsădul
 zorilor umede să poată să crească

Fetele cerului, în dimineața aceea vor lăsa din poală
 sub ferești, flori strănse de un ramur de soare.

În clipa în care vom fi deșteptați de ecoul rugii bunilor cuprinși
 în tăcerea care-i sfințește a doua oară'n altare.

Atunci; prietene drag, în pofida zilelor lungi care ți-au uscat
 obraji cu arșița verii,

O să lași cerului treaba — în fiecare dimineață nouă —
 să-și răcorească fața cu apa stătută, a tăcerii.

DUMITRU MARIA TOADER



VIZITA LA IRENE

de DAN PETRAȘINCU

Victor înainta sovăind. Așa dar o va cunoaște pe Irène în casa ei, în odaia ei, în acea intimitate care contribuise ca miracolul din ea să devină accesibil, viu. Starea aceea de îndoielă, de febră între real și ireal îl stăpânea încă din seara când o cunoscuse. Visul acesta, care căpătase brusc forma vieții zilnice,



il deruta încă. Cum de avusese ea curajul să-l cheme, să-l inițieze în existența ei banală, pământescă!

Sovăia și totuși o curiozitate rea, ascunsă ca un spiriduș, îl grăbea. Era în starea lui Toma Necredinciosul înainte de a pipăi rănile Domnului. Un amestec de teamă și de cinism... Îi plăcea, pe de o parte, nesiguranța și-i era frică să atingă rana — cu certitudinea că va suferi marea deziluzie. Totuși trebuia! Transpus pe un alt plan de existență, de când o întâlnise pe Irène, Victor părăsea că trăiește două vieți: una cotidiană, „materială” simbolizată prin Toma Necredinciosul și Sancho Panza — viața celui ce nu crede până în pipăie, viața vulgară, comună —; și cealaltă, viața lui Don Quijote, — care căpăta un timbru din ce în ce mai adânc, mai straniu. Toma Necredinciosul din el stă mereu la pândă, să surprindă subrezența miracolului reprezentat prin Irène. Era ca și cum nu s'ar fi putut învăța cu nici un chip cu realitatea ei; ca și cum i-ar fi fost necesară o nouă educație a întregului fel de a privi lumea, o transfigurare care întâmpina însă rezistența disperată a simțurilor, a tot ceea ce în existența lui de până atunci era aplicat spre concret, spre natură. Tot acel scepticism în privința „lucrurilor nobile” din om devenea acum un fel de iarbă rea, o bălărie care înăbușise floarea rară și tandră a „idealului”. I se părea că înțelege altfel omul și realitățile sale. Din perspectiva „materialistă” toate sunt abjecțiuni. Și nici o libertate, nici o mântuire nu e posibilă printr-o astfel de perspectivă.

Fiecare — cât de umil și de mărginit — poartă în sine, mai stinsă sau mai aprinsă, acea flăcărare transpusă astăzi în noțiuni de răs, ridicole printr-o anumită viziune. Flăcăruița s'a tot subțiat, în unii s'a stins de tot și iat-o la un moment dat ceva „de rușine”. Victoria abjecțiilor și a cinismului! Nu, acel rest de candoare, de naivitate, care luptă totuși în noi până la moarte cu monstrii lumii exterioare, acel gram sfios de conștiință a unei lumi pierdute, este real, este adevărată noastră realitate! Unii sunt hărăziți să învie, în întreaga ei plenitudine, flăcăruița... prefăcând-o în flăcără atot-mistuitoare, — și acesta părea a fi sensul întâlnirii lui cu Irène. Ea era bagheta magică ce răstoarnă tărâmurile lăuntrice și reinstaurează într-o clipă visul pierdut de milenii. Așa gândea Victor Don Quijote. Dar ce te faci cu Victor Sancho Panza, care nega toată frumusețea lăuntrică a Irènei printr'un simplu și grosolan hohot de răs și chiar cu unele sugestii obscene?! Victor lupta între amândoi din greu, amețit, și la un moment dat se ridică în el, biruitoare, senzația ridicolului: Nu e o femeie rafinată? De unde atâta virtute? Povestea trecutului ei ticluită după o oră de cunoștință, pe stradă, avea două fețe tot atât de neverosimile. Blestemat Ianus al îndoielii! Nu e o voluntară care l-a simțit că e pre-dispus la „idealism”?

Dar atunci... cum de l-a invitat acasă? O femeie ca acestea, care are atâtea de ascuns, nu riscă să-și aducă „victima” în culcușul ei, unde i s'ar putea

descoperi minciunile. Să fie o încercare de acaparare?

Se afla exact în situația omului care, pus în fața unei întâmplări extraordinare, caută cu o mentalitate meschină, „realistă”, șarlatania miracolului.

De pe bulevard cotea la dreapta. Cu cât se apropia de casa Irènei cu atât i se părea că e mai ridicol, ca un om „serios” care e gata să facă o copilărie. Avea senzația că plecând de acasă și venind aici, se îndepărtase ca de un teren stabil pentru a se hazarda înspre unul nesigur, expus la cutremure.

Iată numărul 42. O casă scundă, dreptunghiulară, lungindu-se într'un fund de curte îngustă. Cartierul era liniștit, boeresc, și dacă nu s'ar fi ridicat prea multe „blok-uri” ar fi predominat atmosfera patriarhală a unui București de altădată. Căsuța Irènei părea izolată, strivită, între cele două clădiri cubice, care păreau a privi de sus, cu dispreț. Modestia casei îi plăcu. În această mică insulă a străzii crescuse și suferise Irène. Totul cadra cu portretul ei sufletețesc — cel închipuit de Don Quijote, bine înțeles, nu cel urât pe care-l mășgăla grosolan Sancho Panza.

Intrând în curte și apăsând pe sonerie, rămase concentrat, în așteptarea Irènei. Această concentrare deveni însă numaidecât nervozitate. Ce ar fi dacă ar apărea în ușă cineva strein și i-ar răspunde: D-ra Irène? N'am auzit. Ba nu: nici nu există! Prin absurd, îndoelele s'ar spulbera, și ar putea răsufla ușurat? Deci, atât de repede ar putea renunța la... la ce?... a, da: la „ideal”!

Se auzi un târșit de papuci dincolo. Victor se încordă, cheia se răsuci și... Irène apăru în prag!

— Insfârșit. De când aștept, domnule.

El nu răspunde nimic, nici nu zâmbi: O privea. Era într'o pijama păroasă, bogată, care o îngrășa puțin.

— Nu poștești?

Trebuia să între. Odată cu ușa închisă, în antreu, semi-obscurețea aceea de casă liniștită îi recuprinse fața. Mai ales în această penumbră o regăsea pe Irène. Ochii mari deveneau mai vii astfel. Nesiguranța de pe fața ei nu se împăca prea mult cu lumina brutală. Gesturile ei de o cochetărie copilărească — deși uneori păreau copilărești până la... rafinament — se aveau bine cu impresiunea, cu vagul, cu toată acea atmosferă de lenă, călduță.

— Asta e odaia mea... scânci aproape Irène, cu un semi-ton de rușine pentru „sărăcia” interiorului. Victor păși în cameră cu aceeași senzație de mister, care-l irita și-l încânta în același timp. În fața ei toate îndoilele căzuseră frântă, anihilate ca de o prezență magică. „Sunt, pe semne, prada unui fel de vrăjitorie — dar asta se explică tot prin mine: duc o viață prea banală” — își zicea Victor, rușinat de propriile sale păreri, „de o naivitate nepermisă”. Era ca un sălbatec scos dintr'o vizuină. De aceea contactul cu Irène era primejdios. Totul se exagera, se umfla, devenea ridicol de „semnificativ”. Luciditatea lupta în el cu încăpățănare să-i menție „demnitatea interioară”. Dar, în ciuda acestei lucidități, de cum pășise în odaia Irènei simțise o adâncă necesitate de a deveni copil, de a se tăvăli imediat pe perine, de a se juca nepăsător cu toate obiectele, cu toate bibelourile odăii... de a rupe de pe sine ca un învelis costisitor și de a se desfăta într'o naivitate complectă până la uitare...

Ca și cum i-ar fi citit limpede starea, Irène hohoti mărunț și se trânti pe canapea, poftindu-l să stea pe taburetul din față. Odaia, nu prea mare, era primitoare și proaspătă. Într'un colț un pian mare îl atrase numaidecât pe Victor. Cerceta totul avid, în tăcere. Mirosea parcă, să surprindă tainele din aer, nepăsător la invitația ei. — „De ce taci?” repetase Irène de câteva ori, conșternată de a-l vedea preocupat mai mult de interior de cât de ea. El descoperise clepele pianului și apăsa stângaci: notele răsunară distonant în odaie, ca într'un pustiu, așa că tresări, speriat în atenția lui interioară. — „Cânti?”, se întoarse spre ea interrogativ. — „Puțin...” se strămbă Irène plictisită. Lăsând pianul, trecu la măsuța de alături. Lustruită, ornată cu capete de lei, era

o mobilă veche totuși îi plăcea. Amestecul de modern și de vechi constituia însuși farmeul odăii. Un bust al Venernei contrasta, în colțul de la capul canapelei, cu draperia de imitație persană. Covoarele de pe pereți păreau să ascundă firițe. Dintre tablouri, unul era rupt și lipit la mijloc. Și apoi, flori peste tot — prea multe! „Originalitatea” odăii culmina în chaise-longue-ul mare, întins fără nici un rost între pian și șifonier. Cașicum deabea acum l-ar fi văzut, Victor îl mișcă din loc, intrigat: — „Asta ce mai e?”

— Stau întinsă în el când sunt oboșită, primitivule! îi strigă ea amuzată Apoi:

— Văd că-mi fac inspecție. Spune-mi ce cauți, și te ajut și eu.

Victor se opri, zâmbind cu o privire pluşată.

— Caut... caut neverosimilul. Totul mi se pare neadevărat aici... împreună cu tine! Mi-e frică de surprize, din ori ce parte...

— Lasă acum, mai ai timp să cauți și altă dată... sezi aici, în fața mea, nu fii rău crescut!

Mormăind ca un urs supărat, el trebuia să stea jos. Irène îi prinse mâinile școlărește.

— Va să zică, de aceea nu te ocupi de mine, și se pare că... nu există?

Se cunoșteau numai de trei zile dar ea avea un fel de a fi intimă care-l desarma. Chiar tuierea, după a doua întâlnire, i se păru excesivă. Irène posea parcă o artă subtilă de a la nivelul toate asperitățile eurilor cașii acelea ale politetei

— Ba nu, ba da...

Ea avu o mișcare violentă și pijamaua se dădu puțin la o parte de pe genunchi. Acoperindu-se, Irène nu făcu nici un gest exagerat, ca să arate cât de pudică era — ci zâmbi firesc.

— Va veni timpul când tu te va mai mira nimic. Din păcat, „misterul” ține prea puțin la bărbății...

Victor înțelese aluzia și deschise ochii mari. Hotărît Sancho Panza avea dreptate! Cu femeia aceasta nu putea fi lucrul curat. Și din acest punct de vedere, își simțea prezența inutilă aici: pentru o astfel de femeie era prea ob-



sit, nu-l interesa. Totul va ține cei mult două-trei zile. Avea dreptate ea, cât de repede se destramă „misterul”!

Voi să spue ceva dar se auzi o bătaie în ușă. Iși făcu apariția o femeie mică, zâmbitoare, plină de molicioni — o bătrânică palidă și blândă, pe care Irène sări numaidecât s'o recomande, îmbrățișând-o și sărutând-o alintat: — Mama mea! — Dumnealui e Victor, prietenul de care ți-am vorbit chihoti apoi. El suferi un șoc de neplăcere: îi spusese mamei! Parcă era o fetiță naivă și cuminte care împărtășește mamei secretele sale „amoroase”. Se simți ridicol și sărută mâna moale a bătrânei, stângaci. Ea se așeză pe canapea, alături de fiică, și vorbiră astfel lucruri neînsemnate, pentru ca la un moment dat Irène să isbucnească din nou:

— Știi, mamă, că Victor mă iubește?!

Jenat, Victor zâmbi o glumă, clocontind în fond.

— Ce copilă ești, Irène, o mângâie mama pe păr. Apoi înspre Victor: — Nu știu ce să mi fac cu ea, am răsfătat-o prea mult... de aceea n'a avut noroc. Domnule Victor, e cu totul lipsită de simțul realității, te rog pe dumneata să-i mai faci puțină educație — suspină.

„Și toate astea la prima vizită, după ce abia o cunoscuse pe Irène, pe mama... se sbătea Victor. Privi în jur înfricoșat: în ce casă intrase?! Toți pretind aici că sunt de o naivitate îngerească, dar cine știe ce curse ascund printr'a-l acapara! Desigur, mama avea grijă de reclama fiicei; Iar Irène voia să-și „refacă” viața cu orice, cu primul venit... cu el, adevăratul naiv!

— Dar eu am treabă, vă las — se ridică bătrâna tot atât de molcom pe cât venise. — Nu te deranja... adoagă, când Victor voi să se ridice.

— Acum ne lasă singuri, ca să aibe grijă fata de mine!” își zise. Într'adevăr, abia trecu femeia de prag că Irène i se și aruncă de gât.

— Cât de fericită sunt Victor... De atâtea ani nu m'am mai simțit atât de bine, parcă abia acum m'am născut!

Il săruta și el răspundea neconvins. Ea făcea aluzie la „celălalt”, la întregul ei trecut penibil. Acest trecut era el însuși plin de imprecizuni. Povestea Irènei părea un vis urât înjghebat toc-

mai pentru a scoate mai în evidență „curățenia” ei de suflet.

La 17 ani fusese măritată cu un bătrân, prieten al casei, din dorința mamei care, fără ajutor, o rugase să nu-i amărăscă bătrânețea. Ea, Irène, nu cunoștea lumea, crescută în puf ca o păpușă, și primi „jertfa” cu entuziasm. Dar după doi ani apăruse casa lor un avocat tânăr prieten al soțului. Irène cunoscuse dragostea dar... nu putu să continue „echivocul”. Plecă din casă imediat, devenind „întreținută” avocatului, în așteptarea căsătoriei. „Imi plac situațiile clare” zicea ea cu mândrie. Șase ani amantul amână căsătoria, apoi dispăru și auzi că se însurase cu o femeie de lume, bogată. De atunci rămăsese bolnavă cu suflul mort... De trei ani, de când înțeleșese lumea, nimic nu mai exista pentru ea. Nici măcar ura pentru înșelător. Revenise lângă mama, unde îl regăsisse pe fostul soț! (de care între timp divorțase). Bătrânul, după descrierea ei, era un bărbat fără seamăn: prieten credincios, n'o părăsise pe mama ei și acum o reprimeea ca pe un copil pocăit... Reluaseră viața împreună, îi lega pe toți trei prietenia cea mai pură, cea mai nobilă; erau trei ființe care aveau nevoie unul de celălalt, care se izolaseră de lume și... apariția lui, de acum trei zile, răsturnase totul pentru ea.

Victor lega firele povestirii de alte înțeleșuri. Totul devenea monstruos prin prisma cealaltă. Cum putea crede în basmele astea! Intuiția lui, în care altă dată avea atâtea siguranță, nu putea prinde nimic din mobilitatea Irènei, a acestei ființe care te făcea să crezi că minte tocmai pentru că părea atât de sinceră. Povestise trecutul atât de degețat încât din prea marea claritate a situațiilor năștea îndoiala. Bărbatul, amantul, mama, fiica... și acum el, care mai lipsea din casa asta ciudată!

— Când voi fi cu totul a ta, vei crede, mă vei înțelege — zicea Irène, atârnată de grumazul lui. De ce atâtea grabă? tresărea Victor. Și de ce atâtea siguranță... care devine mai curând nerușinare!

Mai târziu, pe o măsuță scundă ea înjgheba o cină frugală.

Am impresia că suntem amândoi de când lumea șopti Irène, așezându-se și privind încântată aranjamentul. Văzând că nu răspunde, expresia ei se schimbă, se prăbuși brusc într'un hău de tristețe, cercănele mari se accentuară, ochii imenși și tragici se aburiră și rămase așa, incremenită, cu feția de pâine într'o mână și cu cuțitul în cealaltă.

— Victor... mi-e frică... dacă și tu, și tu! mi-ai înșela bucuria de acum... acum când redevin cea dela 17 ani... Nu, nu se poate, nu e așa Victor că nu se poate, că pot fi sigură? Răspunde, de ce nu răspunzi!

Trecerea ei neașteptată la un astfel de accent îl derută. Se simți prins iar în iluzia dulce, simți întregul miracol al întâlnirilor — și băgui: — Dece vorbești așa, Irène... știu bine că din moment ce ne-am găsit totul e ridicol, chiar vorbele astea n'au nici un rost...

Măncară în liniște. În gesturile, în mișcărilor ei, Irène părea că devine din ce în ce mai vie, mai proaspătă. Se ridică din somnul trecutului renăscuță. Îi urmărea învierea minunată, cu mândrie și teamă paternă. Era atât de subredă!

Dar nu trecu mult și o nouă întâmplare veni să-i turbure euforia. Se auzi soneria și Irène sări depe canapea. O auzi deschizând ușa din hall și scotând o exclamație de bucurie. Apoi, un mormăit, o voce bărbătească oboșită, guturală, îl sili să se ridice și să se uite pe geam. În aceeași clipă simți cum i se urcă sângele în cap și fu cât p'aci să deschidă ușa, să iasă și să fugă cu un blestem de indignare.

În sală intrase o matahală de bărbat, burtos, cu mustați înalte, ținând câteva pachete pe brațe. Irène tocmai se ridică în vârful picioarelor, îl cuprindea cu brațele de gât și-l săruta zgomotos pe amândoi obraji. Victor se stăpâni, cu pumnul pe clanță. Recunoscuse pe „fostul” ei soț, după descriere. Până să revie ea, se plimă agitat prin odaie, luând și pălăria ca să fie gata de plecare. Irène intră trântind ușa, răsufând adânc.

— Iartă-mă că am întârziat, dar...

— Nu e nimic, dar te rog să mă ierți și tu... mi-am adus aminte de o întâlnire, am întârziat, cum de am uitat, trebuie să mă grăbesc... adio!

Dar ea se repezi în ușă, acoperind-o cu spatele.

— Ce e, ce s'a întâmplat, dece ești supărat! Victor, nu te pot lăsa.

Victor se opri enervat.

— Dar n'am nimic, dece nu înțelegi, trebuie să plec!

— Nu e adevărat, e altceva, altceva! Nu te las... dacă pleci așa, Victor, voi muri!

Lui, scena i se păru de un ridicol insuportabil. Era atât de degustat încât nu mai putea nici reacționa. În același timp o admira: cât de bine își joacă rolul!

Deodată isbucni:

— Mă desguști!

— Dar Victor, nu înțeleg, de ce...

— Te admir cât de bine te prefaci. Ții neapărat să-ți spun eu „dece”? Aici mă săruți pe mine, în odaie cealaltă pe altul, cine știe unde iar așa...

Irène îl privi întâi nedumerit apoi isbucni într'un hohot nervos, de desparere și veselie tot odată, căzând dealungul canapelei.

— Pentru asta, pentru asta!...

— Pentru asta! E prea puțin? o privi încordat.

Și pentru că îl umilea răsul ei, pentru că o considera pierdută, descoperită, se apropie și zise cât mai cinic, cât mai vulgar, ca să poată pătrunde prin scoarța ei de femeie pierdută.

— Te morfoleşte, nu-i așa?!

Irène se ridică dintr'un singur efort.

— Victor...

Scâncise aproape. El o privi cu acea jumătate de zâmbet al disprețului total, care strivește, ucide. Rătăcită, înspăimântată, Irène rămase câteva clipe fără grai. Și numai decăt isbucni într'un plâns învins, recăzând dealungul canapelei.

Dar el nu se clinti din loc, nici nu clipi. Satisfăcut, o privea ca pe un dușman lovit și doborât. Acum putea pleca! Când făcu un pas, Irène își opri plânsul și pronunță repede.

— Va să zică nu crezi, nu vei crede niciodată? Atunci e mai bine să pleci, e mai bine... Dar acesta e un simplu obicei al nostru, de familie, obișnuit la francezi, de a săruta pe obraji când e proaspăt bărbierit!...

Victor tresări, îndărjit.

— Chiar când „cel din familie” e

fostul tău bărbat?

— Da, chiar! Tu nu vei înțelege asta niciodată. Vezi în toate numai lucruri necurate, meschine. Du-te, mai bine, du-te... deși ești ridicol, Victor... nu înțelegi că mi-e ca un părinte, că între noi nu mai poate fi nimic?

— Nici amintirea?!

— Lasă-mă, lasă-mă, mă îngrozești! În Victor se producea din nou subtilă confuzie lăuntrică. Incepea să se clatine, s'o vadă ca prin ceață.

În definitiv se putea să aibe dreptate: un obicei al lor, pe care el, barbarul, nu-l putea înțelege. Ar fi monstruos s'o acuz de astfel de lucruri, fără ca ele să fie adevărate! Iși dădea seamă că de meschin era el însuși, bănuindu-le? Se speria singur de perspectiva deschisă. Mai bine să suporte el deziluzia decât să riște a răni atât de vulgar un suflet atât de pur ca al Irènei — admitând că el corespondea imaginei „ideale”.

Se așeză lângă ea, blând.

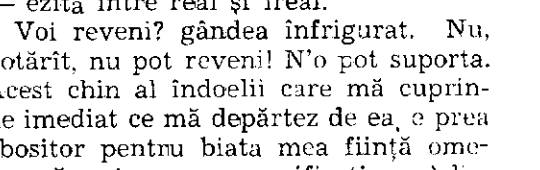
— Irène, iartă-mă, nu m'am putut stăpâni „sunt un necioplit, mai am multe de învățat de la tine. Tu ești însă de vină... nu mă pot obișnui deloc cu realitatea ta... îngerească! Mai târziu, când mă voi adapta, nu se vor mai întâmpla... Tot ce spui și tot ce faci plutește într'un vag pentru moment — și de aceea te văd când într'un fel, când într'altul. Este insuficiența mea aici, aceea de a nu te putea cuprinde întregă. Ești ca o minune de care nu sunt încă vrednic... tot fondul meu normal, de om, se răsfrătește nevrând să te accepte. Cum să cred așa, dintr'odată, numai după trei zile de când ne cunoaștem? Minunea e înfășurată de tot felul de „mistere” numai pentru aceia care n'o văd cu ochii demni de ea...

— E-a! sărută scurt și apăsător:

— Ca să simți că sunt real!

Plecând, Victor fu isbit de acru rece al serii și reveni la realitate cu un salt interior care-i destinsese nervii. Iesea ca dintr'o hrubă la lumină... deparle, o imagine fumurie — o Irène a amintirii — ezita între real și ireal.

Voi reveni? gândea înfrigorat. Nu, hotărît, nu pot reveni! N'o pot suporta. Acest chin al îndoelii care mă cuprinde imediat ce mă depărtez de ea, e prea obositor pentru biata mea ființă ome-nească... și prea semnificativ. Adio.



Irène. Să las vagul să te acopere. Nu știu dacă ești o rafinată genială sau un inger. Dar n'aș putea rezista prea mult la nici una din aceste aspecte ale tale. „Tot ce e îngerec e îngrozitor” spune un poet.

Și de-ar fi o rafinată, n'ar fi tot atât de îngrozitoare?!



Irène. Să las vagul să te acopere. Nu știu dacă ești o rafinată genială sau un inger. Dar n'aș putea rezista prea mult la nici una din aceste aspecte ale tale. „Tot ce e îngerec e îngrozitor” spune un poet.

Și de-ar fi o rafinată, n'ar fi tot atât de îngrozitoare?!

Și de-ar fi o rafinată, n'ar fi tot atât de îngrozitoare?!

Și de-ar fi o rafinată, n'ar fi tot atât de îngrozitoare?!

Și de-ar fi o rafinată, n'ar fi tot atât de îngrozitoare?!

Și de-ar fi o rafinată, n'ar fi tot atât de îngrozitoare?!

Și de-ar fi o rafinată, n'ar fi tot atât de îngrozitoare?!

Viața din case s'a mutat

Viața din case s'a mutat
La margini de sat,
Sub ierburi, sub pietre.

De dorul părăsitei vetre
Când de trei ori prin somn cântă cocoșii
Sângeră'n inimi strămoșii.

Clopotele 'n turn când mai bat
E semn că cei rămași nu i-au uitat;
Și se'ntorc cu suflul spre ei.

Când se sting luminile, de vrei,
Rămâi aici și-ascultă puțin
Somnul strămoșilor, lin.

GEORGE PUTNEANU



CARTEA FRANCEZA

OCTAVE AUBRY: Le Second Empire

ANTOINE BOURDELLE: „La sculpture et Rodin”

(Ed. Emile Pau)

Se obișnușește a se pretinde istoricului, ca o primă și esențială condiție, așa numită „obiectivitate”, — care odată satisfăcută servește drept criteriu, împreună cu numeroase alte imponderabile împrejurări sau condițiuni minore, la măsurarea valorii științifice a lucrării respective. Scriem „așa-numita”, pentru că nu cunoaștem încă o definiție precisă a obiectivității cerută aceluia care se indelecticește cu cercetarea trecutului popoarelor. Și pricina socotim că este absurditatea încercărilor de felul acesta, deci neputința de a se ajunge la o definiție, în vederea scopului mai sus arătat.

Dimpotrivă, demne de atenție ni se par acele imponderabile amintite, care

tocmirea unei Europe moderne în structura ei politică, el însuși dând exemplul unui imperiu liberal, pe baza unor îndrăznețe reforme experimentate pe planul economic și social.

Înțelegerea largă și nepărtinitoare arătată operei pozitive a lui Napoleon III îi îngăduie istoricului să nu-l cruce de asprimea judecăților, — dintre care, probabil cele mai multe vor rămâne definitive — cu privire la mulțimea gravelor greșeli făcute, a contradicțiilor de atitudine și lipsei de hotărâre, mai ales în politica relațiilor din afară ale Imperiului:

„În politica externă ca și în cea dinăuntru, eroarea lui esențială este de a nu fi știut să aleagă la timp. Diplomazia lui ezită între concepțiuni disparate. Prea multe idei, adesea generoase, dar cu neputință de a fi împăcate între ele, în practică, se ciocnesc în capul lui. Napoleon al treilea este omul antinomilor. El se proclamă moștenitor al Revoluției, dar și fiul Bisericii; își spune mandatarul Poporului dar și deținător al Autorității. Vrea să redea Franței frontierele ei naturale, dar făgăduiește pacea. A atunci ocolește, amână, câștigă timp. Părăsește una după alta părerile dela început. Sacrifică Papalitatea unității italienilor. Descurajează prietenia engleză... Fără principii toate regimurile mor”.

Prea covârșitoare era amintirea primului împărat al francezilor și prea apropiată încă, pentruca Napoleon III să nu cedeze ispitei de a se măsura cu ea, de a vroi să „reinceapă” pe Bonaparte — cum scrie d. Octave Aubry.

Dacă sfârșitul imperiului francez a fost acela pe care-l cunoaștem e datorită nu numai incapacității politice personale a conducătorului dar și mediocrității acestora din imediata lui apropiere, pe care credea că se poate sprijini la nevoie. În locul lui Talleyrand, Morny și în acela al strălucitei falange de mareșali crescuți pe câmpurile de bătălie ale primului imperiu: Murat, Ney, Lannes, Davout, Berthier, Masséna, abia câțiva îndemânateci curteni cari nu puteau suporta comparația cu cei numiți mai înainte. Și cei mai destoinici dintre ei erau socotiți Saint-Arnaud, Canrobert, Niel, Mac-Mahon...

Antoine Bourdelle, discipol și continuator al lui Rodin nu a fost numai unul din cei mai mari sculptori francezi,

alături de maestrul său, de un Carpeaux, Rude și Barye, dar și un artist liric remarcabil, prețuit și încurajat de poeți ca Tailhade, Claudel, Francis Jammes sau de un critic de artă ca Elie Faure.

Ceea ce numea el cu modestie „încercările” lui, au fost de curând reunite într-un elegant volum, prin îngrijirea d-lui Claude Aveline, prieten statornic de zile grele, care evoacă în emoționantele pagini de jurnal introductive, figura și mediul familiar al artistului:

„Îl revăd în vestmintele-i de lucru, mărunț, îndesat cu imensa-i frunte desgolită, barbă stufoasă de marinar, cu luciri albastre, nas puternic, buze cărnoase, privirea blajină, îmbietoare, apoi deodată străpungătoare și aspră. Când vorbea despre munca lui, trăsăturile chipului se adânceau, dându-i o înfățișare tragică. Dar cu mâna-i puțin cam grasă, cu degetele care mergeau subțindu-se, își potolea fața, redându-i armonia”.

Paginile intitulate **La sculpture et Rodin** cuprind fragmente de întindere variabile și de o însemnată înegală. Primul, și cel mai important: „L'art éternel” e o lungă confesiune lirică și expunerea unei profesii de credință artistică, lucidă și vehementă.

Impotriva poncifului „inconștienței” și a „divinei inocențe a genului artistic”, indignarea lui Bourdelle găsește accente de o ironie și un umor pe care cititorul le va gusta.

Iar împotriva părerii „conducătorilor consacrați de turme behăitoare” — ați înțeles că e vorba de speța criticilor de artă — Bourdelle a crezut întotdeauna că ești mai bine înarmat cu cât știi mai mult. „Gândeam chiar — o, profanare! — că numai comparând, găsești proporțiile și dreptele măsuri... Ajungeam în sfârșit la cea din urmă sfruntare, socotind că artistul ca și savantul nu înaintează temeinic decât cu ajutorul dovezilor pe indelete cunoscute și bine cumpănite în conștiința sa”.

MIHAI NICULESCU

DOMNIȘOARA NUȚA

(Urmare din pag 3-a)

Domnișoara Nuța n'a vorbit nimic despre familia din gara Cozianca. Ar vrea acum să coboare discret. Dar un râs voios al domnului cu țigara a oprit-o. Râs nestăpănit, precinuit pare-se de o priveriște comică. Și-i arată și dânsul cu un gest grupul: — „Ca la fotograf la Moși.”

Domnișoara Nuța trebuie firește să zâmbească. Dar se trage îndărăt de la fereastră.

Pe peronul împodobit cu brad stau alăturat șeful, șefuleasa, fetele, băieții, toți cu buchete în mâini. Până și Prăslea.

Prăslea care scânca ca să-l legene, acum e transformat în marinar minuscul.

Domnișoara Nuța simte cum se zbate dureros ceva sub sân, în stânga. Apucă hotărât pachetele.

Dar la fereastră nesuferitul de călător explică: „Așteaptă vreo nuntă probabil. Sunt buni de pozat. Aș vrea să văd și mireasa. De o fi ca și familia”.

Domnișoara Nuța s'a așezat pe canapea iar. Pachetele stau teanc alături Cuprinsă parcă de frig deodată, și-a ridicat cât mai sus gulerul de vulpe roșcată, a tras pe ochi tichiuta.

Trenul așteaptă un semn parcă.

O codană s'a desprins din grup, a cercetat vagonul în fugă a scoborit întristată.

Domnișoara Nuța a auzit glas strigând celor de pe peron: „Nu-i nici aici taticule!”

Trenul a întârziat un minut mai mult în gară. Apoi a pornit totuși. Fluierase trist un șef de gară.

Câteva buchete s'au lăsat în jos pleoștite. O șefuleasă gătită ca de nuntă își ștergea ochii.

Iar la fereastră sus mușcatele aveau toate florile rupte.

În compartiment, domnul cu țigara s'a întors spre domnișoara Nuța:

— Curios! N'a scoborit mireasa așteptată. Au rămas bieții oameni caraghioși cu buchetele.

Domnișoara Nuța n'a răspuns nimic. Cu puful de pudră își ștergea obrazul. Îl ștergea stăruitor spre colțul ochilor, unde pudra se aduna mereu în cocoșoașe mici, umede.

Și până s'a coborât, n'a înțeles călătorul de ce nici glumele nici complimentele lui nu mai au nici o trecere.

LUCRETIA PETRESCU

CIVILIZAȚIE ȘI GOLURI

de CONSTANTIN NOICA

Pe când ieșeam din vila aceluia însă înstărit, o vilă luxos mobilată, cu fotolii grele spre a fi odihnitoare, iar alături, în sufragerie, cu bufete mai încărcate decât niște vitrine, probabil spre a deschide pofta pentru ospete, — am zărit între geamuri ceva familiar, ceva care părea în același timp să nu se armonizeze cu restul. Erau două cești cu iaurt, două simple cești din acelea pe care oriunde în altă parte nu le-ai fi recunoscut, atâta sunt de bine cunoscute.

Dar nu e, aproape, induioșetor? Să înțelegem o atât de impresionantă desfășurare de forțe; să bănuim servicii speciale, argintării orbitoare, porțelanuri fără cusur; să închipuim un fecior servit, care să se prezinte civilizată, la ora cinci și să spună: Masa e servită! Iar toate acestea să culmineze în consumarea unui simplu și igienic iaurt... E, parcă, o glumă asupra omului civilizată de azi, sau mai de grabă un portret al civilizației însăși.

Căci într'adevăr, civilizația a reprezentat în primul rând o uluitoare sprijire de puteri. În ce scop? Lucrul n'a fost întotdeauna prea limpede. Sau mai de grabă: meritau scopurile ce se slujeau o dăruire deplină, așa cum le-a închinat timpul din urmă? Nici acestea n'a fost întotdeauna limpede. Modernii și-au amintit, numai, că un Pascal ori un Leibniz visau și ei mașini aritmetice sau vehicule mai mult sau mai puțin sburătoare, și atunci și-au zis că pot privi cu orgoliu îndărăt, fără să se neliniștească prea mult pentru cele ce se proiectează înainte.

Dar faptul că s'au cultivat cu precădere așa numitele valori-mijloc, reprezentate cu privire la civilizația noastră, un aspect asupra căruia nu mai e nevoie să se întărească. Este de toată lumea resimțită întâietatea mijloacelor față de idealuri; și sunt câteva spirite dintre cele mai alese cari au ironizat cum trebuie faptul că extraordinara desfășurare de puteri, care înseamnă civilizația modernă, slujește această mediocritate de voință și imaginație, care este omul modern.

Ceea ce nu se pune în lumină, de cele mai multe ori, este împrejurarea că aparatura contemporanilor, departe de a umple nevoi, creează efectiv unele noi. Ne închipuim de obicei că toate invențiunile, adesea orbe de finalitate, pe care le înregistrează timpul nostru, tot ce e instrument, tot ce e valoare-mijloc, toate puterile pe care le-am câpătat prin faptul tehnizării vieții, sunt cel mult excesive. Ne spunem că nimic nu ne silește să folosim decât pe cele care ne sunt cu adevărat necesare, iar acela care ar vroi să se lepede de unele sau altele dintre ele, este neîncetat liber s'o facă. E adevărat, spunem noi, civilizația n'a umplut întotdeauna un gol. Dar cine ne cere să ne-o însușim pe de-a-ntregul?

Nu mai că ea nu se lasă acceptată pe alese. Dacă nu a umplut un gol, în schimb creează neconținut goluri, iar aceasta o face să fie resimțită în întregul ei, chiar dacă nu e acceptată decât în parte. Obiectul e creator de goluri, iată primejdia întâlnirii cu el. Nu poți lăsa de o parte ceea ce nu-ți trebuie. Fiindcă virtutea acestor lucruri pe cari vrei să le lași de o parte este tocmai de a semăna nemulțumiri, atunci când nu pot da satisfacții.

Că obiectul e creator de goluri, aceasta sună destul de curios. Revine la același lucru cu a spune: punând un obiect oarecare, ai mai multe lipsuri decât dacă nu-l pui de fel; sau, îmbogățindu-te nu faci, într'un anumit înțeles, decât să te sărăcești. Are rost să spunem că o acțiune pozitivă e purtătoare de negații? Și în ce câmp de lucruri s'ar putea găsi ceva care să se asemene și să ne facă sensibil paradoxul acesta?

De câtăva vreme filosofii ocoleșc gramatica: și cu toate acestea ea e dintre materiile pe cari gânditorul ar trebui să le privească drept privilegiate pentru studiul său. Iată cazul acestei teorii

a golurilor, pe care ne gândim să o aplicăm civilizației moderne. Unde e ea mai limpede rostită decât în gramatică? Ne-o înfățișă un distins filolog român, acum câtăva vreme, și nu avem nimic mai nimerit de făcut decât să-i amintim vederile în această privință.

Este vorba de studiul „Gândirea lingvistică și gândirea filosofică”, publicat de d. Sextil Pușcariu în n-rul 4 al Revistei Fundațiilor de pe anul de față. Încercând să explice, în termeni mai puțin școlărești și poate chiar ceva mai adânci decât aceștia, faptul vorbirii, autorul arată cum s'ar putea da socotă de gândirea noastră rostită, considerând-o ca o închegare în jurul verbului. Scheletul unei comunicări, spune autorul articolului citat, îl formează în mod normal verbul; însă verbele au de obicei în jurul lor anumite goluri, care trebuiesc completate; ca urmare, toate celelalte părți ale unei fraze, inclusiv subiectul, ar putea fi socotite un fel de complemente, și atâta tot, ale verbului. De pildă „speaker-ul dela radio nu poate anunța numai **va cânta**, ci trebuie să spună și cime va cânta și ce va cânta acel cineva”. Și la fel se întâmplă cu cele mai multe dintre verbe: simplul fapt că ele sunt afirmate, creează o serie de goluri cari se cer umplute, complinite. E drept că unele dintre verbe, cele intransitive, au mai puține goluri de umplut decât celelalte. Dar complinirile unui verb nu sunt numai cele în direcția legăturii cu acțiunea afirmată de el, ci se recrutează de asemenea dintre toate cele ce răspund la „pronumele și adverbele întrebătoare”.

Unde? și când? pentru ce? al cui? cât? cum? sunt tot atâtea zone de neliniște, create în jurul unui verb prin simplul fapt al punerii lui. Astfel încât, în actul pozitiv al oricărei aserțiuni, stau implicate nenumerate momente negative, alcătuind o centură de goluri pe cari vorbirea nu e întotdeauna datoare să le umple, dar mintea e datoare să nu le ignoreze.

Ar putea fi cumva transplantată o asemenea teorie a golurilor în ordinea civilizației? Nu întocmai, negreșit. În definitiv golurile create în sânul gândirii sunt cele ce o fac să înainteze, în ordinea celelaltă, e de așteptat, și în fapt ele chiar izbutesc, să compromită. Gândirea se desfășoară neîncetat prin propria ei punere; civilizația se anulează, astfel, ori sfârșește prin a o face. Dar și într'una și în cealaltă se întâlnește un act de afirmare, de creație, de punere, care se însoțește de zonele sale negative.

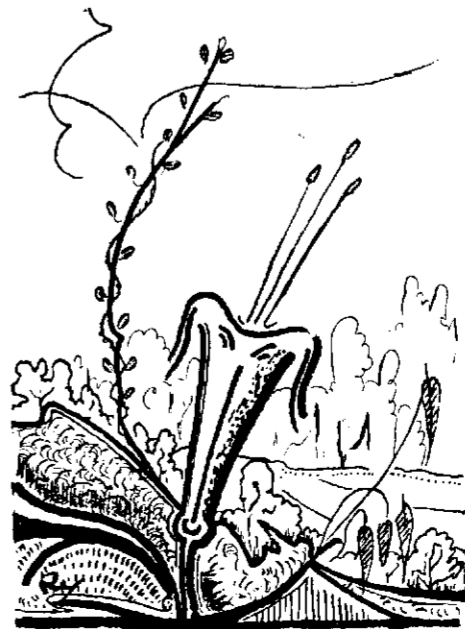
Toate instrumentele, toate mecanismele, întreagă această tehnică, deschid către ceva. Dar către ce? Și cine e dispus să meargă până la capăt? Un automobil, câte goluri nu pune el, pentru cineva care-l posedă. O casă confortabilă, câte subtile insatisfacții! Nimic nu e mai greu de îndurat decât sentimentul de izolare în care te vârstă obiectul pe care-l ai în stăpânire și care, până la urmă, te are el în stăpânire, cu întreaga sa rețea de goluri. E vorba prea cunoscută, dar care nu poate fi ocolită aci: a poseda un lucru înseamnă a fi posedat de el.

Ceea ce trebuie regretat în civilizația noastră este mai ales faptul că a desvoltat într'o mare măsură gustul acesta de falsă avuție.

Toate clasele sociale sunt astăzi categorii cumpărătoare. Înainte existau comunități închise, ca un organism, (ce cald le descrie Ortega y Gasset în cartea sa tradusă sub titlul de „Essais espagnols”), unde viața indivizilor era în funcție de întreg, nu de interesele și satisfacțiile individuale. Liberalismul economic, de bună seamă, e cel care a desvoltat în fiecare gustul și deci a facultatea de a fi un animal de achiziție. Dar orice formă de organizare economică ar veni, e puțin probabil că se va extrîpa din suflete dorința aceasta de a avea bunuri, pe care nimeni nu le-a mai combătut în ele însele, ci doar în „proasta lor distribuție”.

Poate că, de aceea nu ar fi lipsită de rost o regândire prin gramatică a condițiilor noastre de viață. Acțiunea cea mai caracteristică modernilor este una exprimată prin verbul, mai purtător de goluri decât oricare altul, „cumpăr”. E atât de multă transițivitate în verbul acesta, încât ar trebui să ne simțim, în sfârșit, osteniți de toate golurile aduse de el. Ce-ar fi să ne întorcem mai de grabă spre verbele intransitive? Sau, și mai bine, spre cele reflexive: cum ar fi, de pildă, acest cu totul lipsit de goluri (nici măcar cui? nu-ți vine să te întreb) „mă închin”?

Dar, mă tem că oricare modern ar prefera reflexivul: „mă phtisesc”. Și ar avea dreptate. Căci deși e un verb fără de goluri, reprezintă ceva adânc: golul cel mare al civilizației însăși.



Octave Aubry

nelăsându-se prinse în cleștele vreunei măsurători, nu sunt mai puțin semnificative și necesare pentru formarea unei judecăți întemeiate despre punctul de vedere și maniera istoricului.

Iată un exemplu edificator pentru ilustrarea acestei discuții: d. Octave Aubry e un cercetător neostenit al istoriei Franței bonapartistice. Studiile d-sale napoleoniene fac, cum se spune, autoritate în materie, fiind citate ca modele de imparțialitate istorică: **Bonaparte et Josephine**, **Le coup d'état de Brumaire**, **Marie Walewska**, **Le roi de Rome**, **Sainte-Hélène**, etc. Deasemenea despre al doilea Imperiu francez și despre al treilea Napoleon — „cel mic” — căruia i-a consacrat nu de mult o monografie specială, ca și împărătesei Eugenia.

Nu înseamnă această orientare exclusivă asupra unei perioade anumite din istoria Franței, indicarea unei preferințe personale, apariția unui prim accent subiectiv de care se vor resimți toate cercetările întreprinse în acest domeniu?

Fără îndoială probitatea științifică a metodei istoricului este evidentă, dar pentru cine-i atenți la nuanțe nu poate trece neobservat coloritul special, care-i altceva decât culoarea aparentă, anume reverberație lăuntrică, timbru unic în care se topește laolaltă, într'un aliaj subtil, elemente de stil, amplitudine a ritmului și temperatură. Înșiși preocuparea de obiectivitate, prin răvna și neastămpărul ei, poate fi o pasiune, ca și ambiția de a face dreptate, de a restabili „adevărul istoric”.

Toate aceste însușiri le aflăm și în cărțile d-lui Octave Aubry, constituind, datorită unor astfel de însușiri, și o lectură literară. Concepția sau punctul de vedere din care au isorvit este al omului pe care-l interesează tot ce este omenească și știe să-l descopere acolo unde el se află, să-l pună în valoare pentru folosul tuturor. Fiindcă scopul unei cărți, ca instrument de cultură, trebuie să fie acela de a spori conștiința omului despre sine, informându-l și interesându-l asupra semenilor săi. O carte care nu este pătrunsă de căldura acestui interes, e o carte inertă, material inform sau sistematizat, dar material anonim, putând sluji tot atât de bine pentru uzul seleniților sau al martienilor dacă vor fi fost cândva.

Contrariul unor astfel de scrieri este **Le second Empire** și de aceea locul ei ni se pare potrivit la această rubrică informativă de literatură franceză generală.

Procedând la „repararea” unei nedreptăți istorice prea mult întârziată, d. Octave Aubry încearcă și izbutește să pună în lumină rolul important al acestui suveran — ultimul „mare european” — care a fost Napoleon III, pentru în-

Tânără lirică basarabeană

(urmare din n-rul trecut)

de LAURENȚIU FULGA

Mediul social i-a sdruncinat, i-a rupt de natură, le-a alterat ultima nădejde a revenirii la conștiința lor primară. Lupta cușă contra orașelor tentaculare, contra mecanicismului și activismului citadin, este expresia cea mai ticală a poeziei basarabene. Niciunul din ei nu poate recunoaște civilizația ca un motor disolvant de iluzii și credințe, niciunul nu poate accepta uniformul mers al vieților burgheze. Deaceia ei vor o retragere colectivă spre natură, spre Dumnezeu. Acolo mediul social se tarâmă și ei rămân liberi, liberi. Neurastenia, produsă de frivoul și sgomotele orașelor, rezolvă în ei o cerință imediată de primitivism natural.

Cât privește tradiția culturală, se pot observa multe lacune. În toată Basarabia n'a existat decât o singură revistă literară: „Viața Basarabiei”. Câteva periodice similare, ca „Bugeacul”, „Pagini Basarabene”, „Cuvântul Moldovenesc”, „Flamuri”, fie că s'au eschivat dela marea problemă și necesitate a provinciei, fie că n'au avut posibilități de apariție — au dispărut. Cenzurii creat de „Viața Basarabiei”, prea de timpuriu, n'a avut ocazia să-și releve și impună valorile. Și totuși, spiritul postbelic a căutat forme noi, aceleași forme ca și spiritul românesc în genere. Nimic exagerat, nimic falsificat. Cu anul 1918, Basarabia a rupt desti-

mul în două și nu s'a supus decât înțelegerii sale istorice. Natural că despre rusticismul slav nu se poate vorbi decât în proporția în care el a lăsat urme. Și fiecare poem se reculege în această beatitudine de realizare mistică. Fanatismul ortodox a împlinit una din misiunile sale cele mai grele: a poetizat sufletele și le-a eternizat.

Dar, pentru explicarea definitivă și sigură a modalității creatoare în Basarabia, vom reda acest concludent pasaj dintr'un eseu, semnat de tânărul poet Vasile Luțcan: „Literatura dintre Prut și Nistru va avea un caracter exotic, amestecat cu aburii imenși ai primitivității. Viața noastră provincială o să zugrăvească în literatură chinul traiului redus la limite, marea luptă pentru mămăligă, nevoile agriculturii, epopeea muncii rurale, susținută de turmele analfabeților blânzi. O împletire de brațe ciolănoase, cu melodiile sentimentality slave, cu tipul veșnicului rural neîncrezut, încăpățânat, dar bun și de o religiozitate minunată. Mediul este arhaic, infect, decăzut, unde parcă totul puroiază, sângerează. Un sânge alcoolice inundă viața de aci: un sânge colcăitor trebuie să curgă pe paginile scrierilor viitoare. Avem hoți, avem potcovari, avem oameni mulți. Noi trebuie să ne întoarcem privirile în jos, în mediul sfântului cetățean sălbatec, bolnav, incult. Vom clădi icoana sbuciumată a unei epoci, veșnicile patimi, marile dureri și bucurii, frânte în efervescența luptei pentru viață”.

Nu mai după înțelegerea acestei triste realități, numai după înțelegerea acesteia reculegere lângă sufletul lor cețuros, numai după pătrunderea acestui desagreabil și luciferic moment istoric, cetitorul să înceapă poemul, să se limpezească, să se împlinescă în el. Basarabia este o umanitate întreagă, este ultima noastră performanță și nu ne va înșela niciodată.

Nu se poate preciza care dintre tinerii amintiți mai înainte este cel mai talentat, cel mai realizat. Unul are mai mult decât celălalt. Unul aduce ceva mai nou decât celălalt. Vom începe cu N. F. Costenco, pentru că noi îl considerăm ca pe singurul care a luptat pentru Basarabia, a avut multe înfrângeri, a apărut întotdeauna misiunea lor tinerescă, a vorbit în numele celorlalți și bun prieten, drag colaborator, dincolo de orice ispită și egolism, i-a adunat pe toți în jurul revistei „Viața Basarabiei”, unde și acum este redactorul ei principal.

Poezia lui N. F. Costenco, e plină de lumini și seninătăți. O muzicalitate de heruv călătorește 'n fiecare cuvânt; fiecare vers e o senzație. Cunoaște minunat de bine meșteșugul poemului pur. De o sensibilitate durată, el în ritm găsește jocul sbuciumat, nebuloasa vieții sale interioare. Iată, de pildă, acest poem cald, trist, muzical și atât de sensual, prin el explicându-se toate tendințele poeziei basarabene:

*Dormiți trudite degete, dormiți
Pe așternuturi roz de mătășă,
Ca niște nuferi blonzi, uitați în plasă,
Când ploaia amintirilor v'apasă.*

*Dormiți trudite degete, dormiți
Voi care-ați ostenit pe sănuri goale,
Ca trâmbele de ceață, jos în vale
Și ați slujit iubitelor domoale.*

*Dormi palida mea mână, dormi...
În umbra sărutată de nersare,
Mișcarea unghiilor tale pare
Aripa unei păsări care moare
Dormi palida mea mână, dormi...*

Volumul său „Poezii” e cunoscut destul de bine printre intelectualii basarabiei. Talentul său e verificat prin aceste admirabile creații lirice. Temperament susținut numai de sugestii și intuiții, visător plin de farmece și vrăjile poemului adevărat, N. F. Costenco este reprezentantul cel mai fidel al Basarabiei aristocrate, al Basarabiei prinșă în caleidoscop de gală. Versul său așa ne-o desvăluie: elegantă, senină, în toată integritatea ei.

Dar poezia basarabeană prezintă încă multe variate aspecte. Unul din cele mai interesante și mai elocvente e cazul poetului Vasile Luțcan, unul din cei mai triști și mai ascunși visători pe care i-am cunoscut. El nu recunoaște nimic, nu acceptă nimic, renegă totul. Pentru el nu există decât Dumnezeu și Basarabia. Între aceste două extreme talentul său devine halucinant, posedat de cele mai cețoase alegorii lirice. Poezia lui ascunde tenebrele unui vagabondaj essenian, țăran crescut lângă pământ, venit între obscuritățile orașului. E un chinuit, poemul lui o văltoare, un blestem și-o resemnare:

*Hai birjarule, hai
Prin cartierele de jos.
Tu n'ai simțit niciodată
Mizeria felinarelor opace,
Purtând în poala nopților o fată.
În cartierele cufundate în pace,
Hai birjarule, hai!*

*Bea! În seara asta ești prietenul meu
Și prietenul viitorului.
Nu te uita că nu vine parfumul teilor
Să gădeie haramul tău pe bot.
În cer când sămii stelelor,
Hai, șueră pe gât paharul tot!*

Expresia cea mai virulentă a sufletului slav. S'a vorbit întotdeauna de influența lui Taras Șevcenco, Serghei Essenin, Alexandru Blok. Nu exista decât o afinitate. Sensibilitățile lor sunt comune, tristețile și groazele lor aidoma. Căci, aspectele poeziei basarabene numără tot atâtea morbide disperări și macerări.

Vasile Luțcan n'a cunoscut marea resemnare; el este un revoltat, poemele sale desvăluind un peisaj interior torturat și plin de inoaieli. Sentimentele aici au o formație neconvențională, plină de dramatismul zărilor închise. Cartea sa „Poemele stepei”, care așteaptă editor, va însemna pentru lirica românească una din caracteristicile sale sufletești. Până atunci Vasile Luțcan rămâne bunul prieten al visului, cel mai influent sensibil pentru ceilalți începători.

Nu știu de ce, mai ales la noi, nu se apreciază până la amănunt însuflețirea unui tânăr și realizările sale. Mă gândesc la rezervele sub care a fost privit tânărul laureat al Fundațiilor Regale, la originalul poet Vladimir Cavarnali. Cartea sa era așa de simplă și de bună, talentul său așa de omenesc și de curat!

Vladimir Cavarnali a surprins pe toți, pentru că poezia lui era basarabeană. Și'n ciuda oricărei alte maniere, el a înțeles și s'a retras, undeva în Bugeac. Totuși ne rămâne cartea lui. Atâtea gingășii, atâtea subtilități amestecate cu duritatea și svărcolirea sufletului său, duioșie, sensibilitate pură, cântărețul marilor cântări, poetul optimist al tinerelor greve spirituale — acesta era Vladimir Cavarnali:

*Patria mea nouă, pământul românesc.
M'a îmbrățișat ca un copil uimit.
În cartea ei am învățat să cetesc,
Iar cu țărani plugari m'am înfrățit.*

*Isprăvi din trecut în cărți am adus,
Ce au mănăstirile mai tainic și sfânt;
Câte visuri bune nu mi-au spus
Să le năbuș și să le arunc în vânt!*

*Pe sufletul meu slav, oțelul e călit.
Nedumerirea mea e ceva exotic pe aici...
Iar adevărul nostru mare, proorocit
Îl știu și-l prețuiesc numai câțiva calici.*

*E aceeași lună albă 'n înfinit.
Plângă însă sufletul pe altă strună
Mi-e greu în umbra unde am trăit,
Iar bătăile de inimă numai sună.*

*Cine să ridice draperia grea?
Vreau să știe oamenii de ce mă spovodesc.
Simt cum moare ztua mea
Într'o doină, pe pământul românesc.*

Nu este aceasta cauză cea mai sigură că Basarabia s'a integrat toată în românism? Formele sale de viață, conceptele sale spirituale sunt acum altele. Fenomenul românesc totalizează cu fiecare zi orizonturi inedite și fluxuri proaspete de viață. În complexul minunatelor sale cristalizări caută să purifice într'o înfrățire bună și caldă, toate aspectele diferite ale spiritului românesc. Vladimir Cavarnali, mai mult decât alții, a bănuit aceste condiții umaniste, și le-a însușit, accentuând pentru noi mediul social și istoric — o nouă atitudine sinceră și naturală. Dealte, întreaga sa poetică este desbătută de acest proces de filiație. Atunci, cu atât mai mult, nu va trebui să discutăm „regionalismul” literaturii de peste Prut. Prezentarea ei trufașă, demnă, conștientă de valorile pe care le dăruie țării, trebuie primită numai în acest sens.

Faptul, însă, capătă subiectivități și din alt punct de vedere. Din acela cum înțelegem să judecăm grupul celălalt de tineri poeți: Magda Isanos, Bogdan Istru, Teodor Nencev, Iacob Slavov, Sergiu Matei Nica. Desigur că nu trebuie să le contestăm talentele; nu le revindicăm cu atât mai mult nici producțiile viitoare. Dar, grupul acesta nu poate fi specificat salutar; nu numai că n'a precizat până acum nici o atitudine, dar în realitatea lor imediat-creatoare, nu denunță prea mult — poezii salvatori ai expresionismului basarabean. E greu, prea greu, totuși să nu le comemtăm inspirațiile, când cunoaștem ce tristă și crudă le este devenirea poetică. Se găsește la răscură. Viața a însemnat de-atâtea ori cel mai greu obstacol! Îl știam odată pe Teodor Nencev, cel mai sensibil și mai ciudat dintre ei, lucrând undeva obscur, în anonimatul unei fabrici din București. S'a întors în Bugeac, s'a resemnat, ori luptă ascuns pentru autenticitatea lui singulară? Activitatea tuturor pare îndreptățită să producă o extraordinară impresie. Teodor Nencev și Iacob Slavov semnează bucați care-are face cinstite oricărei antolo-

gii severe. Toți laolaltă împlinesc o misiune pentru curentul basarabean. Dar de ce Magda Isanos a rămas limitată la „Însemnări legene”? De ce Sergiu Matei Nica și Bogdan Istru nu caută o poartă de desertare, de ce nu-și tragează minora lor moaizitate de creație? Lupia, cat mai multa luptă și orice cetațe literară cedează. Integrare totală în romanism, colaborare directă cu fenomenul românesc. Și atunci, pentru Magda Isanos, Bogdan Istru, Teodor Nencev, Iacob Slavov, Sergiu Matei Nica — promisiunile vor deveni realități indestructibile, valori de nemocut. Credința noastră în ei e prea mare, pentru ca lupta lor cu cingătorile talentului să nu întrecă toate așteptările. Căci, noi așteptăm deia ei Basarabia întreaga, veșnic prezentă, tânără, plină de romanță ei.

N'am putea încheia studiul acesta restrans, fără să amintim prezența între noi a celui mai termenat, realizat, poet tânăr. Tipul misticului, sensibil, închis în el, niciodată neputând resfrange în el o anumită icoană sau iluzie. În măsura în care a rupt cu Basarabia tradiționalistă, de nenumărate ori pe atâtea ei s'a incus modernismului poetic. E George Meniuc. Activitatea dela „Viața Basarabiei” n'a însemnat pentru el o definire. În clipa, însă, în care a acceptat preocupările intelectuale ale poeziei pure, lirismul său a căpătat carate în plus. Ceea ce ni se pare mai original la George Meniuc, ceea ce e mai adevărat basarabean în el, e gândirea ortodoxismului său primar. Dacă nu crede în nimic, totuși nebănuie, instinctiv se formează, pe bazele unei religii generale. Întreaga atmosferă a poeziei sale denotă această stare de profundă contemplație interioară. Mai mult decât în ceilalți, îl vedem pe George Meniuc, devenind cel mai mare poet basarabean. Expresia să nu mire, să nu pară exagerată. E reală. Căci mai bine decât ceilalți, el a împrumutat tematica poeziei românești curente și'n actualitatea sa, a adus sufletul său — ciudat amestec de speranțe și crispări, de disperări și resemnări.

*Noaptea nu-i aceea ce-o vedem. E alta.
Sălcile despletite lângă râu
Sunt năframa vântului neogoiț
Care vine și plânge cu sughituri, în ele.*

*Satul e numai urma celor plecați de-aci.
Au fost oameni ce-au trăit și-au murit.
Viața lor s'a destrămat în văzduh, ca
fumul,*

Rămânând căsuțele albe și goale.

*Cerul nesfârșit e doar oglinda
Ce'nfățișează tainele pământului.
Sunt osemintele Scișilor — stelele,
E comoara lui Dromichete — luna.*

*Buzele tale sunt altele. Sunt vii.
Jarul lor mă sufocă dureros.
Îmbrățișarea asta nu-i patimă, nu-i
iubire:
Ea germinează tot viitorul omenirii.
(Geneză).*

Acest iluzionism poetic sau reintruparea lucrurilor în vieți, care n'au existat sau care vor fi — este forma cea mai afirmativă a talentului George Meniuc. Lirismul său nu este fardat ca la mulți alții, ci apare brusc, ca un munte de aur în soare. Istorică, poetică sa va fi o reabilitare a Basarabiei. Cultural — va fi o împlinire de destin. Și totuși nu știm până la ce punct această poezie va putea fi înțeleasă. Pesimismul său înăscut poate deveni o unitate de înțelegere. Dar nu ne mai gândim și la procedeele cu care critica și cetitorii doresc să afirme. Peste toate, George Meniuc va încheia lacătele, chiar dacă Basarabia ar mai refuza prin el să se renege pentru a nu știu câte oară.

Ne amintim, însă, de o poezie a tristului Teodor Nencev, o poezie care pentru noi înseamnă un clopot de alarmă, înseamnă un cer deschis spre alte religii, spre alt destin:

*Dar sufletul acesta beat de senin
Sufletul acesta cât o țară
Cum o să rămână afară?*

*Cine-o să-l strige, o să-l sărută
Când gurile noastre vor fi mute?
Cine să mai îndure mizeria și igrasia
Când peste noi s'o așterne Basarabia?*

*Dar, poate, din lutul dospit ca o pâine
S'or ivi titani de mâine.
Visurile noastre-s solie
Pentru proorocul care vine din câmpie.
Și de bună seamă că la un răsărit
O să-l auzim negreșit.*

Aici se oprește procesul nostru de recreație lângă tânără lirică basarabeană. Am adus exemple alese, pentru că neîncredătorii să judece dreptatea afirmațiilor noastre. Există o conștiință superioară care dă drept de cauză Basarabiei, să-și revendice loc principal în cultura românească. Lucru cert: Basarabia, copleșită de

acele steme regale ale românismului, a intrat într'o misiune de vrăji și problemae înalte. Nu mai putem recunoaște Istoria decât sub semnul acestei noi adopții legale.

Independența ei de până acum s'a salvat în regasirea românească.

Un buchet de nouă tineri a început o luptă. Începutul e titanic. Sfârșitul va fi incunurat cu lauri. Și considerațiile noastre au avut o tendință în psihologia relatării lor: ceilalți să înțeleagă, să iubească și să admire noua bisericuță lirică de dincolo de Prut. Nu este nici o deosebire între ceilalți și aceștia. Aceeași credință, aceeași înalitate, același instrument. Nouă tineri necunoscuți defilează prin fața celorlalți confrăți: N. F. Costenco, Vasile Luțcan, Vladimir Cavarnali, Magda Isanos, Bogdan Istru, Teodor Nencev, Sergiu Matei Nica, Iacob Slavov, George Meniuc. Ei vor însemna peste câțiva ani, când regionalismul și provincia vor sucumba, una din cele mai furtunatece, obsedante, dar prea frumoase poziții în poezia noastră.

Lângă poem ar trebui întotdeauna să se pună un crin sau o stea.

Dacă nu era poemul, Basarabia rămânea o stepă saracă, putredă.

Prin poem, ea și-a căpătat identitatea, a intrat în legendă.

Poșta redacției

A. Cerahle. — Reproducem, cu ortografia originală, și încă ce originală, ultimele versuri, din Sonet:
*S'a dus cea fost. Și văd că viața-i moartă.
Iar moarte-ai viață alături de mormânt
În care suntem duși de-aceia soartă.
Nici nu mai cuget (se vede n. n.). Afară as-
pru-i vânt
poartă*

Printre miile de veacuri, din pământ(!?)

Ați insistat să vă răspundem la poșta redacției. De aceea o facem.
Cumpărați de urgență un manual de Limba Română clasa I-a, pentru învățarea ortografiei. Pe urmă citiți și lecturile din partea primă a manualului. Luați treptat astfel manualele dela clasa I-a până la a 8-a. După ce le veți citi bine, puteți trece la lecturi particulare și poate la compoziții proprii în proză și chiar în versuri. Până atunci...

Iar când veți scrie, fiți mai puțin pesimist. De ce atâtea moarte și noaptea și ploaie și vânt și jale? Mai este în lumea asta și viață și zi și soare și bucurie.

Gheorghe Codru. — Versurile d-voastră au toate calitățile necesare pentru a rămâne nemuritoare... pe un album:

*Bate vântul, codrul plânge
Apa'n vad nu curge a bună (!?)
Filmele nu cântă
Totu-i trist azi în natură.*

Rimele: plânge cu cântă și bună cu natură (!?). În principiu suntem împotriva poeziilor ocazionale. Nici cei mai mari poeți n'au reușit, decât foarte arareori, în acest dificil gen. Nu se scrie pentru un eveniment oarecare ci pentru că ai — și dacă ai — inspirație.

Ispas Const. — Partea doua din răspunsul precedent vă interesează și pe d-voastră.

Prima strofă este serios influențată de ritmul eminescian. Celelalte sunt personale... dar nu se pot publica.

Lucia Seche. — Ne rugați să vă indicăm de ce anume beteșug literar suferă versurile d-voastră. Știți că și medicului îi e greu uneori să pună diagnosticul. Pot să vă spun că n'au niciun beteșug. Rimează, ritmul e perfect. Sunt ca un rumân zdravăn și rumen în obraji dar care intră cu căciula în cap și tropăind din cisme într'o sală de concert. Poate să spună doctorul că e bolnav? Are însă el ce căuta acolo?

Dragoș Vicol. — Mai trimiteți. Poeziile primite au frumoase calități. Le lipsește puțin spre a fi publicate.

Iancu Popa. — Nu ai de ce ne rămâne îndatorat pentru timpul „pierdut” cu d-ta.

Poeziile ne-au plăcut. Mai trimiteți. În curând te veți putea număra printre colaboratorii noștri.

Nicolae Sobaru. — Ne-ați trimis multe versuri. Dacă ne puteți trimite și poezie o publicăm.

Iulian Petrescu. — Același răspuns.

Alex. Ionescu-Băilești. — „Producțiile d-voastră de încercare” nu pot fi publicate. Vreți să știți părerea noastră în privința calităților și defectelor. Le găsiți sintetizate în strofa lui Eminescu:

„E ușor a scrie versuri...
Că lucrul este cu totul adevărat o dovedesc
versuri ca acestea:
Într'o noapte când abisul se pierdea în
înțunec

Și când fantezia minții luneca pe-un drum
feerie.

Iară stelele de aur luminau gândirea sumbră,
Și castelele din basme răsăreau din umbră'n
umbră(?)

Adrian cântând din liră pe o margine de râu
A privit ochii tubitei strâns legată de-al său
brâu.

Și'n aâncul lor iubirea ca o stea pierdută'n
zare

Scântelea lumini de aur și tritei bănuitoare.
De sunat sună bine din coadă, dar numai
în urechi, sufletul rămâne surd la aceste sunete.
Dă versurilor dumitale puterea de a suna și
în sufletul nostru și le veți vedea publicate.

Olimpia Bădăluță. — Nu publicăm poezii ocazionale. Cu atât mai mult, cu cât și prilejul a trecut. Trimiteți altceva.

Bogdan Maria Iovu. — Manuscrisul I-am primit. După ce îl vom citi, îți vom răspunde. Ai răbdare mai multă. Abundența de material venit prin poșta ne pune în imposibilitate de a răspunde imediat. Știi și dumneata că românul e născut poet.

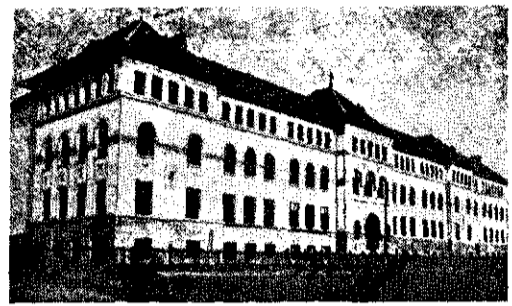
BLAJ, ORAȘUL LUMINII

Reportaj cu preoți și corifei

de CONST. ENE

Blajul fascinează pe vizitator prin trecutul atât de întreg păstrat și prin prezentul specific lui. Din fuga trăsorii mare și dăulată ca o babă, trăsura tip „Blaj”, — nu pot spune decât că, înainte cu câteva zeci de leaturi, aci a răsărit măgul culturii românești din Ardeal, care și-a întins ramurile pline de flori peste înăsprițele pădurilor; astăzi, Blajul, e un nod de cale ferată... In plus, mai este ceva...

Un om invizibil, sus pe dealul Ouașului ce-l ai în față la intrarea în oraș, ia



Școala normală de învățători

cu donița flacăra din soare și-o asvârlie peste case... Cui sunt numai spume, unguru care-i hațuște trage adanc din pipa, in timp ce un nor de praf alb ca o perca, ne separă de tot ce ramane în urmă...

ORAȘUL PREOȚILOR

Mă duc la prefectură. Vreau neapărat să cunosc pe gospodarul județului, mai ales că un svon mi-a adus la ureche că e tare harnic. Localul nu e prea mare și nici nu scrie pe frontispiciu ca în alte parți „Palatul administrativ”. Capva preoți, cu haine negre până în pământ, proaspăt barbierii, ca niște artiști de cinematograf, discută aprins pe un coridor... Pretectul, spre dezolarea mea, nu e la serviciu.

La primărie, un preot stă în fotoliu și citește literatură. Pe lângă ei, pe alte scaune, un consiliu de preoți, „trauca Biblia”. Primarul nu primește la ora aceasta; sunt în deliberare probleme urgente.

Prima cărciumă cu o grădină de vară frumusea, — desigur aci vine toată elita Blajului până la ora 9 seara, — e înșesată de preoți. Unii beau, alții discută, alții rad, alții citesc ziare. Și pretutindeni: în băcănii, în măcelării, în cele 2 librării, în cele 4 tuncerții, în judecătoria de pace, în cancelariile școlilor și la fabrica de bere, melună preoții... Doamne, Doamne, ce de preoți are Blajul!...

O ȘEZĂTOARE CA'N RURITANIA

Afișe mari, format 10, anunță o șezătoare literară a grupării revistei de cultură „Blajul”. Cu această ocazie trebuie să menționez faptul că șezătorile literare sunt o tradiție aci, singularizând Blajul de toate celelalte orașe de potrivă lui. Când profesorii, mulți și bine pregătiți, nu activează destul de viu, atunci elevii organizează asemenea ședințe „adeverate răcoriri sufletești”.

Blăjenii sunt ahtiați să asculte pe oamenii cari le fac fală și numărul lor impunător, populând până la ultimul loc sala de gimnastică a liceului de băieți „Sf. Vasile”, te face să te întreb unde stau ascunși. Căci dacă ai privi Blajul din avion, casele sunt ca niște târtăcuțe pe un vrej, lujerii fiind străzile scurte, în afară de cea care vine dela gară, și căreia blăjenii îi spun cu mult ifos „bulevard”.

Punctul atracției însă, întotdeauna, după câte mă informează cineva, îl constituie numele lui Culai Lupu, profesor la Academia teologică. În stânga și în dreapta circula din gură în gură elogii anticipate la adresa preotului care nu s'a arătat, cu toate că mai sunt puține minute până la începerea ședinței. Un oarecare mă satisface deplin, spunându-mi că preotul neîntrecut în brașoare și glume, este nu numai un cucernic slujitor al Cristos, ci în aceeași măsură și al lui Bachus.

Culai Lupu, un Creangă al Ardealului, merge apăsat. E roșovan la față, poartă ochelari și are o barbă castanie. Ochiu iuți ca de vulpe. Reverenda e la o palmă dela pământ.

Aplauze. Preotul își netezește barba. Strânge mâna doamnelor din primele rânduri. Lăpălăie și tot lup!...

Culai Lupu are un „Onu Tăpălagă”, cu care a călătorit mult în străinătate: Paris, Viena, Berlin, etc... Un fel de Niță Pitălaș. Câte nu i-a pus în cărcă bietului om de pe Târnavă! Acum citește o parodie.

„Plecă-am nouă dela Blaj
Și cu Ghizdavu zece...”

pe-o lună ca o coajă de dovleac
ce nu-i de nici o treabă!...

Delir. Scântei de răs și tropote, Ghizdavu e fostul prefect, om cu înaltă cultură latină, cu mare prestigiu și cu mai mare pântec.

— E călit? întrebă unul.

— De loc!...

Culai Lupu citește, citește, iar această șezătoare, unică în Ruritania, bine-ar fi să nu se mai termine...

ACI TRĂIA CIPARIU...

În față se întinde un parc atât de mare, încât îl ocolești într-o fugă fără să simți vreo oboseală. Flori multe și pomi tineri, plantați de un an doi, sunt zestrele acestei ogrăzi a culorilor, în care nu se recrează nimeni în afară de elevi... Peste drum e „Biblioteca centrală”. Alături, o casă mică, având ferestre înguste, acoperită cu tablă.

— Vedeti casa ceea? Acolo o stat Cipariu... Știți cine-o fost Cipariu?

Imi vine să râd de întrebarea elevului. Mă fac că mă gândesc puțin și apoi, ca să văd ce spune el, îi zic în dorul lelii:

— Am uitat...

— O fost un mare filolog... S'o dus în Turcia, în Tibet și-o adus de acolo cărți într-o desagă... Oiu!... Oiu!... ce fișior o fost Cipariu!...

— De unde știți toate astea?

— Cărțile?... Le-am chipăit la „Biblioteca centrală”. Ne-o dus dom profesor Nicolae Comșa. Ce interesant să vezi o carte pe care-o citit Cipariu!...

— Ei cum?...

— Hahaha!... Are atâtea sublinieri că te sparii... Ți se oblojesc ochii când te uiți la ele...

Privesc la elev, la palatul „Bibliotecii centrale” unde s'a dat duhul, între cărți și stampe, cărturarul de rasă Al. Lupeanu Mein, privește atent casa în care a scris și stănat noapți nesfârșite Cipariu și parcă trăesc o stare sufletească specială.

Cărțile lui Cipariu și altele multe sunt închise în dulapurile „Bibliotecii” acesteia, despre care Gh. Bogdan Dui-că spunea că închide o mare comoră de documente referitoare la mișcarea dela 1848.

E bine, câte odată, să scoți din cazanul timpului consumat, una câte una, relicvele scumpe, să le întorci și pe o parte și pe alta și vei simți desigur cel mai puternic simțământ de respect, de preamărire... În Blaj, totul te asvârle în asemenea stări...

„Aci a locuit Cipariu, spirit enciclopedic, mare între mari... îngân și eu.”

BISERICA ORTODOXĂ

Lupta ce a dus-o preotul Vasile Popa, un eminent pedagog, un întos român și abil mănuiitor de condeiu, pentru ridicarea, la Blaj, a unei biserici ortodoxe, este asemănătoare celei din Popa Tanda.

Câte piedici, câte neînțelegeri, câte calomnii! Toate ținând un singur lucru: punerea în imposibilitate a preotului apostol de a da enoriașilor biserică lor.

Astăzi, vis à vis de „Institutul Recunoștinței”, e ridicată de roșu, pe solizi piloni de ciment, casa de închinare a românilor ortodocși din Blaj.

A FOST ODATĂ UN EMINESCU...

Blajul, cu casele lui ca niște cești de cafea, este printre puținele orașe care s'au bucurat de atențiunea marelui Eminescu.

Aci trăiseră viață de martiri ai cărții, ai visului neîmplinit, corifeii școlii ardelene, cunoscuți ca promotoare și pecețuitoare în conștiința neamului a originii noastre latine; aci se tipăriseră cărți în limba românească, limba căreia poetul dela Ipotești, avea să-i dea cea mai prețioasă haină. Nimeni până astăzi n'a cusut rubine mai strălucitoare pe rochia ei, ca el. Aci era o interesantă mișcare culturală care oțrea ochii tuturor.

Era imposibil ca el, Eminescu, cel mai mare corifeu al neamului românesc, să nu treacă pe aci, să nu cunoască viața Blajului.

Camera în care a stat e scundă, răcoroasă și astăzi servește ca depozit de cărți și reviste, un accesoriu al „Bibliotecii liceului de băieți Sf. Vasile”. Un miros greu de mușcat te isbește în nas. Caut pe pereți vreo poză de-a marelui stihutor și nu găsec niciuna. Tânărul de lângă mine îmi spune că infirmitățile călugăr care a îngrijit de Eminescu, slab și neînând seama de sănătatea lui, vorbea cu multă candoare în glas de eminențele calități sufletești ale geniului român.

Imi reamintesc fulgerător toată viața de neconținut sbucium, fluxul și refluxul acestui suflet particular și în același timp încă bine nedescris, cu toate sforțările ce scriitori de nediscutabil talent, ca d. Cezar Petrescu, au pus pentru îngrămădirea în paginile u-

nui volum sau două a unei vieți geniale.

Blajul, prin viața lui de un patriarhalism caracteristic, atunci și acum, cu toată melodia ce se degajă din liniștea stelară a unei pitorești așezări la încheetură de ape, — ce mult i-au plăcut apele străvezi, cu cântec alb marelui poet! — poate că a scuturat nuforii unei odihniri peste tensiunea sufletească a poetului, prea încordată!...

Lui Eminescu îi plăcea mult să colinde pe „hulă”, un deal prelung, astăzi împânzit de case luminoase, curate, noi... Aci sta de vorbă cu țărani, cu fetele și cu flăcăii, le asculta „focul dela inimă”, cânta cu ei seara, se bucurau împreună, ca apoi el să strângă zi cu zi tot mai multe suferințe... Dar cine a mai fost ca el și cine va mai fi?!

O TIGVĂ DE POET

Muzeul liceului deține un loc demn de invidiat prin numeroasele piese ce conține. Cel de științe naturale, n'aș exagera dacă aș spune că e primul prin felul cum își conservă animalele, pietrele, etc. Profesorul Ioan Pop Câmpăneanu și Gh. Velici sunt emeriți.

Ascuns într'un dulap dintr'o mică încăpere se află capul marelui poet ungur, Al. Petöffi. Este interesant drumul pe care l-a făcut craniul acestui înfierbânt luptător pentru a ajunge la Blaj.

În timpul războiului mondial, unghurii, au reușit să sustragă prin manopere această tîgvă. Nu pot însa profita de această posesiune necinstită, căci protopopul Dumșa pune mana, nu știu cum, pe craniu. Intervenții peste intervenții. Blajul însă n'a cedat. Ce n'ar da maghiarii să-l aibă!...

ȘI UN BRĂU

Dincolo, în muzeul de istorie, ceva curios te isbește. Agățat, stă un brău împletit din sarmă, cu țepi. Este al lui Petru Pavel Aron, lundatorul școlilor românești din Blaj, care-l purta cu țepile spre stomac.

Arme din toate timpurile, gloanțe, vase, statuete, monede, etc., sunt îngrijite părintește de d. dr. Coriolan Suciu, un apreciat istoric...

O ANECDOTĂ CU PAVEL DAN

Răposatul nuvelist Pavel Dan, unul dintre cele mai talentate exemplare pe care le-a avut Ardealul în ultimul timp, a fost personajul pe seama căruia s'au creat cele mai multe anecdote. Nu este vorba că, în zilele lui bune, soorase, rare de altfel, la cursuri sau în societatea prietenilor, Pavel Dan era spiritual, caustic și nou.

Se terminase examenul de capacitate. Blajul, care luase parte la această încercare de puteri cu mai toți tinerii săi profesori, cam 20 la număr, îi primea cu dragoste. Veniseră toți. Unii radioși, încântați că înțelepciunea lor n'a fost storsă în zadar; alții, bombănind, injurând comisiunea pentru nedreptățile vădite pe cari le făcuse. Unul lipsea: Pavel Dan.

La plecare, spunea cineva, adunase toate dicționarele, toate gramaticile latine din oraș, umplând cu ele un geamandan. Deabia le-a dus până la gară...

— A venit Dan!

— Când?

— L-a văzut careva? Eu nu e.ed... (o discuție reprodușă exact).

— A venit prin dos, pe lângă calea ferată. Era nebarbierit, cu părăria cu fundă înainte, bloțată, plouat. Ci-că l-a întreat unul ce-a făcut.

— Ce-au făcut tului la Plevna!... (Pavel Dan vorbea peltic).

— Cum se poate, o capacitate ca Dv.?! Un mare scriitor să cadă!

— De, măi flate... Ce să-i faci? Am buflat, am buflat!...

— Ei, și cum s'a întâmplat? Se poate?!

— Măi țetățene, (vorba arhiobicită a scriitorului) — eu am știut de zece și ei mi-au dat... tlei.

Într'o zi, această întâmplare a ocolit de nenumărate ori hotarele orașului, Pavel Dan fiind subiect de discuție al tuturor.

Peste vreo două zile veni și scriitorul. Se oprise la Turda să aranjeze ceva pe acolo. Luase examenul în mod strălucit. Prima nouate ce-o aude, e aceasta. Poetul ascultă cu atenție, zămbește și conchide:

— Vorba dulce, mult aduce!... dar cea rea, mai mult decât ea...

LA CRUCEA LUI AVRAM IANCU

Urc spre crucea lui Avram Iancu, înfiptă în creasta dealului ce străjuiește orașul înspre mieznoapte. Urcușul e o bobitor, poteca lunecoasă și arșița de ne-suferit.

Am ajuns sus. Lângă bucățile de piatră, așezate una peste alta, cioplite, tornând o cruce, simbolul nemuririi. Pun mâna pe lespezea de munte și parcă se mișcă. Ridicată în amintirea lui Iancu, Regele Munților, haiducul Moșilor. Cu două sute de metri deasupra Câmpiei Li. bertății, unde românii veniseră să-și revendice drepturile. Din oțeliri de secole se nascuse îmbărbătarea lor, căci vitregele mușcau cu dinți tot mai ascuțiți din carnea, din sufletul, din credința lor. Răbdările depășiseră matca. Apele sufletelor se involburau, creșteau, încercau să se reverse.

Trebuiau șefi. Figura lui Iancu se ridică, umple sufletele, înflorește speranțele. El este!... Poartă căciula mare, cheabă pe umeri și umbă călare... Adu-nări, îndemnuri, lupte. Se apropie neamul de victorie. Lupta nu reușește. Tribunii sunt învinși, Sunt trădați... Iancu înnebuneste... pleacă prin munți să-și găsească alinare turburării, să uite, să recapete credința în victorie... Umbă hoinar...

Toate acestea îmi vin avalanșă în minte. Fiorii incing cugetul și amintirea cărții mă domină... Iancu plutește în văzduh, comandă, îmbărbătează...

Nu mai Lucian Blaga, în magistrala lui dramă cu același nume, a reușit să croiască din ștofa vorbei o haină pe măsura eroului, Decor, vorbă, gest.

Toate păsările dorm

Numai una n'are somn

Cată să se facă om...

Acolo am văzut cum se intrupează o mul în idee și ideea în om. Scașnirea era groasă, tunetul iute, dar virtutea credinței și destinul, mai ales el, au condus pe om și l-au pierdut. Singura dată când se întâmplă ca o credință să te piardă. Flăcările ei te ard, te consumă. Pentru asta îl iubesc așa de mult pe Blaga.

Vanturile, ploile și căldurile caniculare n'au desprins nici o așchie din înalta cruce care ține trează amintirea unei figuri de mit, a unei lupte și-a unui sacrificiu.

Statuile și pietrele funerare au fost sculptate pentru prima oară, poate, de un erou. Cele ridicată persoanelor cari n'au făcut acte de eroism în viața lor, parcă nu grăiesc îndeajuns de mișcător, parcă sunt străine, iar vorbele lor ascunse, simțite doar prin antenele sufletului, sunt reci, prea reci... Lângă crucea lui Iancu, te cutremuri din toate măduarele, auzi răbufniri de glasuri din pământ... O, ce înfiorare!...

CORIFEI DE IERI ȘI DE AZI

Blajul nu e propice poeziei, ca Brașovul, ca Sighișoara sau ca alte orașe. El nu se desemnează după numele și numărul poezilor. Până acum nici un mare stihutor n'a răsărit de aci.

În schimb, ca o recompensare, aci a fost leagănul filologilor și al istoricilor: cărturarii, haini pentru o carte scumpă, dibaci în secretele limbii.

Ca să trăiești înțelesul unor sensuri cari și se ridică în față în orașul acesta mic, patriarhal, este interesant să-i vizitezi cele două cimitire unde dorm, în odihnirea de veci a pământului, cele mai mari personalități ale lui.

Petru Pavel Aron, episcopul de-o severitate barbară chiar cu el însuși — ducea un trai din cele mai austere posibile — de al cărui brău vorbirăm mai sus, ctitorul școlilor, zace aci. Pagini mari, de o frumusețe rară s'ar putea scrie despre viața acestui dărz vlădică. Episcopul Bob, vajnic luptător, o stăncă de nedistris în calea tuturor tentațiilor care veneau așa de meșteșugit din afară, dela dușmanul apropiat. Dela vlădicii Mihaly și până la marea Vasile Suciu, mort acum patruză ani — toți amintesc de misiunea vlădicăscă.

Simeon Bărnuțiu, inflăcărutul vorbitor dela 1848 depe mândra Câmpie a Libertății.

Aci poți vorbi cu Samuel Micu cel care știa atâtea; aci îl întâlnești pe Șincăi cu „Hronicul” povestindu-ți lucruri cari și se par fantastice, dela Traian; și tot aci te caută Petru Maior. Un mănunchiu, trei crengi ale unui crăcan de busuoc afirmând o luptă, cimentând un adevăr, mănuiind spada scrisului și documentului cu rară abilitate. Câte splendide pagini, câte nestemate și mai ales câte mari adevăruri n'au scris ei! Pasiunea care conduce oriunde, străbate orice, câștigă orice încercare, — i-a devorat pe toți! Migala și răbdarea sunt virtuți astăzi; atunci erau necesități! Ei plecau la Roma, la „de propaganda Fide” sau la Viena și acolo, din cărți cunoscute și necunoscute, din biblioteci mari și mici culegeau date, pări asupra neamului lor. Apoi se întorceau în țară ca să afirme puritatea noastră și a limbii noastre, latine.

Alte staturi impunătoare amintesc alte figuri de îndărjiți luptători.

An de an, Blajul a dat țării serii de studenți, astăzi străluciți profesori. Nu amintim decât pe: dr. Emil Teșosu, Augustin Maior, Alex Borza, Boilă...

Iar corifeii de astăzi, țin flacăra cu aceeași onoare pe care le-au transmis-o înaintașii. Învațatul profesor Ștefan Manciulea a dat la iveală nu de mult o carte „Granița de Vest” care a schimbat complet cele stabilite până acum, relativ la proprietatea noastră asupra Câmpiei Tisei...

CAMELE MITROPOLIEI

Vizitatorului, oricât de grăbit, din Capitală sau din alt colț de provincie, venit aci să cunoască documente, istorie și încordări de lupte, nu trebuie să-i scape camele mitropoliei.

Mitropolia Blajului are întinse plaiuri de vii, din care recoltează anual mii de vedre. Elevii, teologii și popii din Blaj, la cules fac mare petrecere. Întreg dealul se umple de chiote, de soare.

Palatul mitropoliei, sobru și cuprinzător se află pe strada cu același nume, în spatele poștei. La ferestre nu apare nimeni. Atunci te întrebă: Cine bea vinul asta atât de mult și atât de bun?

Butoaie aranjate cu grijă, numerotate, pe serii și ani, stau într-o ordine necinută. O răcoare mangaietoare te îndeamnă la chef. Cramele acestea, de câte ori n'au fost obiectul imaginațiunii bețivilor!...

Iar cronicarii Blajului, de nenumărate ori au înălțat osanale lui Bachus, cel vesel și ghiuș. S'au făcut aci rețenele cari-au ramas de pomână, că de! — „să nu te pui cu popa și cu omul span! U-nul bea de usucă, iar altul minte de se strambă lemnele!” — zice romanul.

1848

Era în anul acela de extraordinară prefaceri sociale, politice și spirituale, care s'gduise întreaga Europă ca o mișcare seismică. 1848! Sufletele incunse de vălvoarea gândurilor de mai bine, chinute de nesățul desrobirii care nu mai puteau suporta sub niciun motiv starea aflătoare, apăsate de impiedări cu scopuri desnaționalizatoare, se ridicase furtună.

Focul isbucnise în apus. În scurt timp se transmisesse la noi și toată suflarea românească era cuprinsă de el. În Muntenia și Moldova, din cauza unei lipse de tact și mai ales datorită divergențelor iscate, revoluția nu reușește.

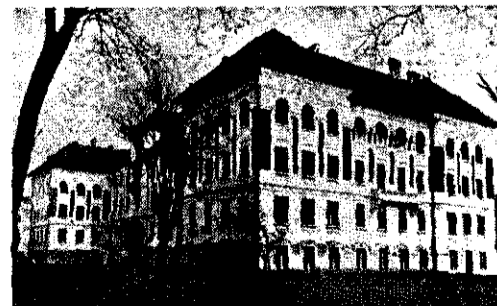
Ea se manifestă din plin în Ardeal. Blajul fiind geograficește aproape centru, și pentru că aci își aveau sediul cei mai mari luptători pentru interesele românilor, fu ales ca loc de adunare. Biserica joacă un rol enorm în pregătirea acestei revoluții. Prin preoți se pune în mișcare poporul. „Rasunetul” lui Mureșeanu clocotește în piepturi. Cetele de țărani îmbrăcați în strae sibe cu tricolorul pornesc spre Blaj. Ungurii în unele locuri încearcă să-i oprimească. Românii vin cu preoții în frunte. Și în ziua de 3/15 Mai 1848 — 40.000 de oameni din toate unghiurile Ardealului subjugat, asuprit și ținut sub cismă, umplură mândra vale a Târnavei Mari.

CÂMPIA LIBERTĂȚII

Bărnuțiu ține fulminantul discurs; — însângerează sufletele cu îmbărbătarea. Un protest din 40.000 de piepturi românești umple zările. Un cântec de redesteptare din 40.000 de glasuri, gata să moară la orice atac! Inchipuirea nu poate să cuprindă marginile entuziasmului de atunci.

S'au cerut drepturi... Se știe ce-a urmat...

Frații de dincoace au luat și ei parte. Alecu Russo și Bălcescu, cel mai aprins dintre toți luptătorii, au fost de față.



Institutul Recunoștinței

De atunci, locul acesta pe care primăvara îl inundă câte odată Târnavă-Mare, poartă numele de „Câmpia libertății”, și în fiecare an la 15 Mai, mari festivități au loc. O piatră arată locul. Se spune că sub ea sunt îngropate registre de-ale comitetului...

Verdeața te îmbie, florile te cheamă și te pierzi cu pasul la susurul râului neobosit. Ajungi în crângul Mișca, unde un stejar gros cu o coroană impunătoare tinde mereu spre cer, îți oprește ochii. Sub el s'a odihnit împăratul Iosif... Așa se spune...